

Български

БРОЙ 1 | 2012 ЦЕНА 30 Kč

Тома Томов: Консумативното общество съсипва нацията

125 години от рождението
на Димчо Дебелянов

Войводово – къс от
чешко-българската история

Стефан Кисъв – „Фридрих Дюренмат“

Сърдечен автограф от Хавел

Абонамент

ИНТЕРЕСУВА ЛИ ВИ ЖИВОТЪТ НА БЪЛГАРИТЕ В ЧЕХИЯ, БЪЛГАРИЯ И В ЦЕЛИЯ СВЯТ?

Абонирайте се за списание „Българи“, подкрепете своето българско списание! „Българи“ е едно от най-представителните списания на българската общност.

На страниците на „Българи“ имате уникалната възможност да получавате актуална информация от България, да се срещате с интересни личности и да научите нещо повече за живота на българите в Чехия и по света. Чакаме вашите мнения и предложения за списание „Българи“.

Годишният абонамент за 6 броя е само 180 Кč.

Пощенските услуги поема сдружение „Възраждане“. Средствата можете да изпратите на сметката на сдружението 1962160309/0800 или по пощата на адрес: o.s. Vazraždane/ Vocelova 3/120 00 Praha 2.

**ОБАДЕТЕ НИ СЕ НА GSM 777 196 322
ИЛИ НИ ПИШЕТЕ НА E-MAIL BALGARI@ ATLAS.CZ**

За контакти:
o.s. Vazraždane
Vocelova 602/3
120 00 Praha 2
Тел.: +420 777 196 322
balgari@atlas.cz
www.balgari.eu

Сдружение „Възраждане“ има удоволствието
**да ви покани на
среща с писателя**

Стефан Кисъв

по случай

**Деня на българската просвета
и култура и на славянската писменост**

23 май 2012 г. от 18 часа

Дом на националните общности

„Воцелова“ 3, Прага 2

Вход свободен

Балгари брой 1/2012

Издание на българската общност
в Чешката република

Издател:

Гражданско сдружение
„Възраждане“, Americká 28,
120 00 Praha 2
Контактен адрес: Vocelova 3
120 00 Praha 2

Излиза с финансовата подкрепа на
Министерството на културата на
Чешката република

Регистрационен номер
в Министерството на културата
на Чехия: E 13282

Главен редактор:

Мария Захариева

Редакционен екип:

Димана Иванова, Красимира
Мархалева, Васил Самоковлиев.

Сътрудници:

Снежана Таскова, Пламен Тотев,
Стефан Кисъв, Румяна Георгиева,
Татяна Борисова, Минка Генчева,
Сирма Зидаро-Коунова, Георги
Георгиев, Любомила Соленкова

Дизайн:

„Макс“ студио

Година 11, брой 1/2012

Balgari

Periodikum bulharské menšiny
v České republice
Časopis je vydáván s finanční
podporou Ministerstva kultury
České republiky

БЪЛГАРСКО УЧИЛИЩЕ „Д-р Петър Берон“ – ПРАГА ШАНС ЗА ВАШИТЕ ДЕЦА

Българско средно общообразователно училище
„Д-р Петър Берон“
гр. Прага

Начало За училището Прием Новина История Фотогалерия Контакти Полезни връзки

График на учебното време
График на изпитните работи
График за посещенията на учителите
График за празничните дни на учителите

16000 Praha
Rusytarska 1
Bulharska zemska škola a
gymnázium

Българското средно общообразователно училище „Д-р Петър Берон“ се намира на ул. „Рихтарска“ 1/2, в една от най-красивите части на гр. Прага – Дейвиц.
Създадено е през 1948 год. като Народно основно училище „Г.Делингов“, в което учат само 30 ученици. С течение на

www.bgschool.eu

Скъпи читатели,

Пред вас е първият за 2012 г. брой на списание „Българи“.

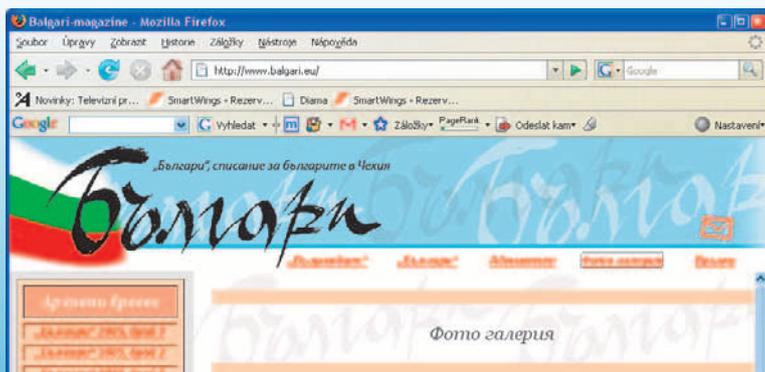
В него сме отразили богатата културна дейност на българските сдружения в Прага, Острава и Бърно, на БСОУ „Д-р Петър Берон“ и на Българския културен институт в Прага. На страниците на списанието ви срещаме с големия български журналист и сценарист Тома Томов, както и с известния писател Стефан Кисъв. По случай 125 години от рождението на Димчо Дебелянов публикуваме статията на Пламен Тотев за безнадеждната любов на големия български поет, която ражда шедьоври. Споменете си за драматурга и за човека Хавел ни разказва българският режисьор, актьор и драматург Николай Пенев (Гундеров). За представянето на книгата „Жената като феномен в бъл-

гаро-чешката взаимност“, излязла като приложението на списание „Българи“ в Чешкия център в София ще научите от съставителя на книгата д-р Любомила Соленкова, научен сътрудник в БАН. С лекцията на антрополозите Марек и Ленка Якоубкови, посветена на несъществуващата вече чешка общност в българското село Войводово, изнесена в Славянската библиотека, ни запознава Румяна Георгиева. За третата си поредна среща с Прага ни разказва сладкodomният филолог, преводач и екскурзовод Васил Самоковлиев. През февруари община Харманли беше сполетяна от голямо нещастие. След потопа вследствие пропукването на стената на язовир „Ивайло“ в Хасковска област загинаха 11 души. Българският културен клуб в Острава изпрати директно на сметката на община Харманли 50 000

чешки крони за пострадалите от наводнението.

За дарението на остравските българи ни съобщава Минка Генчева от Българския културен клуб в Острава. Голямо нещастие сполетя и българската общност в Украйна. Там в края на януари изгоря храма „Свето Преображение Господне“ в Болград, Бесарабия (Украйна). Храмът, който е паметник на културата, е строен с дарения на българските преселници в Бесарабия и е осветен през 1838 г. На сайта <http://www.preobrajenie-bolgrad.info> можете да получите повече информация за храма, за инициативите, дарителите и за номерата на сметките, на които можете да изпратите дарения за възстановяване на този храм на българщината.

Мария Захариева

Посетете интернет страницата на гражданско сдружение „Възраждане“ и на списание „Българи“
www.bulgari.eu
Facebook: [Bulgari Vazrazhdane](https://www.facebook.com/BulgariVazrazhdane)

Съдържание:

4–14 Българската общност

Поклон пред паметта на Васил Левски | Пламен Тотев и срещата с хубавата книга | Баба Марта | 134 години свободна България | Софийското издателство „Персей“ в ДНМ в Прага | Пролетни празници в сдружение „Възраждане“ | Ян Мърквичка – художникът, който умееше да реди и стихове | Трифон Зарезан | Българският клуб в Острава дари 50 хиляди чешки крони на село Бисер | Баба Марта в чешка детска градина | Испано-българският център в Мадрид | Сдружение „Заедно“ на 10 години

15–17 Годишнини

125 години от рождението на Димчо Дебелянов

18–28 Култура

Николай Станев: Старая се да летя над материалния свят | Тома Томов: Консумативното общество съсипва нацията |

За фасадата и заадния двор в българското кино | „Покана за баща“ на Димана Иванова

26–28 Полароидите на Стефан Кисъв „Фридрих Дюренмат“

29–32 Българо-чешки връзки

Войводово – къс от чешко-българската история | Сърдечен автограф от Хавел | „Жената като феномен в българо-чешката взаимност“ в Чешкия център

33–35 Моята Прага

Трета среща с Прага

36 Българските манастири

Етрополски манастир „Света Троица“

37 Накратко

38 In memoriam

На корицата: Тома Томов. Снимка: личен архив на журналиста.

Поклон пред паметта на Васил Левски

**Минута за поклон. Да помълчим!
Най-святата минута във живота ни!
Ще можем ли дълга си да платим,
Апостоле пред твоята Голгота?**

Има имена в българската история, които винаги ще помним, като неувявяващ пример за доблест и нравствена чистота. Бунтовното време роди най-ярката звезда на българската свобода – Апостола Васил Левски.

Своята признателност и почит пред саможертвата на героя, изразиха учениците от БСОУ „Д-р Петър Берон“ с вълнуващи стихове, музика и презентация. След думите на водещите – Петър и Дарин от 11. клас, започна изпълнението на стихотворенията. Тъжни, но истински вълнуващи – изпълнени проникновено от ученичките Айрин, Ния и Силвана. Отбелязването на 139-та годишнина от гибелта на Апостола ни връща към размисли върху това, как личността може да повлияе върху хода на историята. С кратко слово учителката по история посочи, че Левски винаги ще остане мерило за нравственост и величие за поколения българи. Гордият революционен дух на Дякона, великата му мисъл, пронизателност и силна воля допри-

насят за безсмъртието, което днес поколенията му отреждат. Васил Левски е национален герой и идеолог за чиста и свята република – мечта, която осмисля подвига му и го превръща приживе в легенда. Когато застанем пред лика на Апостола, когато видим устремения му поглед към бъдещето, когато усетим гордата му осанка, се чувстваме силни, готови за предизвикател-

ствата на времето, в което живеем и осъзнаваме, че бъдещето принадлежи на потомците на Дякона, т.е. на нас. В тишината на душите си, пред собствената си съвест, ние тайно полагаме клетва да следваме идеалите и заветите на Апостола. Дълбок поклон пред паметта на Апостола!

Катя Начева

ОБЯВА

БЪЛГАРСКО УЧИЛИЩЕ „Д-р П. Берон“ – ПРАГА, ЧЕХИЯ

ШАНС ЗА ВАШИТЕ ДЕЦА

УЧИЛИЩЕТО ПРЕДЛАГА:

1. Обучение на учениците от I до XII клас по учебни програми, утвърдени от Министерството на образованието, младежта и науката на Република България;
2. Качествено образование и висококвалифицирани преподаватели;
3. Изучаване на български, английски и чешки език;
4. Възможност за ползване на удобно общежитие за живеещите извън Прага;
5. Издадените от училището документи за завършен клас, завършен етап на обучение и завършено средно образование се признават от чешката образователна система;
6. Добър старт в живота на учениците за реализация както в България и Чехия, така и в страните на Европейския съюз и по света.

КОНТАКТ: Bulharská základní škola a gymnázium Dr. Petra Berona
Rychtářská 1, 160 00 Praha 6-Dejvice
tel./fax: +420 233 334 301, <http://www.bgschool.eu>

Пламен Тотев и срещата с хубавата книга

На 29.02.2012г. в Актовата зала на Българското училище се състоя нова знаменателна среща, този път с Пламен Тотев – литературен критик, изследовател, автор на учебни помагала по български език и литература от 5. до 12. клас и управител на издателска къща „Персей“.

Кратко и съдържано г-н Тотев представи успехите в работата на своя екип. Продукцията на ИК „Персей“ е изключително богата.

В отличен превод са издадени световните бестселъри на нашумели автори на скандинавската литература Ян Гиу и Том Егеланд. Особен читателски интерес предизвикват и руските бестселъри.

ИК „Персей“ представя богато българската проза и поезия с нови или неиздавани досега книги като: „Кръв“ на Александрина Железова, първият български роман в традицията на модерно-демоничната литература; „Романът – що е то?“ на Симеон Хаджикосев; „За това ли беше всичко“ на Евтим Евтимов, роман, издаден сега, две десетилетия след написването му...

Гостуващият ни критик Пламен Тотев обясни, че е автор на концепцията, заложена в тях: да се интерпретират всички текстове за матурата сбито, синтезирано и в същото време просто и разбираемо. Тази идея е проработила – първо за изпита на сина му /взет с „отличен“/, а после – след издаването на помагалата – и за успеха на много други ученици... В заключение нашият гост каза, че ще се радва да чуе и личното ни мнение по засегнатите от него теми.

Първа се престраши да вземе думата г-жа Болчева, която сподели общото вълнение и радост от възможността да се докоснем до хубавата българска книга. Благодарни на сдружение „Възраждане“ и лично на г-жа Мария Захариева и на г-н Еленко Начев за организирането на тези запомнящи се срещи.

За да проявят своето съпричастие към подобни въодушевяващи събития, четирима ученици – Тони, Петър, Дарин от 11. клас и Иванина от 8. клас пожелаха да изпълнят няколко любими стихотворения на поетите, с които ни срещнаха последователно щастливите звездни мигове. Прозвучаха откровените

послания на Божана Апостолова / „Като дете съм“ и „Руска рулетка“/, на Ивайло Диманов / „Добър вечер, госпожо Тъга“, „Четири грама безсмъртие“ и „Надежда“/ и на Маргарита Петкова с подкупващата ѝ вяра, че всичко е любов... / „Сега, когато си отивам“ и „Щастлива, лекомислена и млада“/.

Г-н Тотев бе трогнат от импровизираното топло посрещане на нашите ученици и изказа съжаление, че не е могъл да побере повече книги в колата си за жадните ни души... Последваха въпроси от страна на младежката аудитория, като най-находчиви се оказаха възпитаниците от 11 клас, които си ги бяха написали предварително на лист и побързаха първи да ги предадат на уважаемия ни гост. Г-н Тотев отговори изчерпа-

телно на всички питання и не сдържа усмивката си при очевидния факт, че мнозина от нашите любознайковци се интересуват от книги с отлични есета... Оставете есето за десерт – след матурата! Да напишете хубаво, наистина оригинално и стойностно есе е много по-трудно, отколкото интерпретативно съчинение. Искате много, много да сте чели, да знаете, да мислите, да съпоставяте, да сте преживели, помъдрели..., а и много, много да сте писали... Започнете с най-простото и най-сигурното – онова, което изучавате в училище... Такива бяха мъдрите съвети на нашия гост, почерпани от наблюденията му като литературен критик, изследовател, издател на бестселъри и... баща.

Срещата завърши в атмосфера на сърдечност и приятелство. Хубавите срещи търсим и намираме сами. Сами си ги създаваме. Както и добрите хора. Няма нужда да ги измисляме. Те са истински. И когато идват, те не си отиват... Стават част от самите нас: от обединената ни „по нишките на духа“ човечност и българска надежда.

Еленко Начев и Пламен Тотев

Светла Болчева

„Баба Марта днес разнася пълна кошница с цветя и на всеки на ръката връзва някаква мечта!“

Култов знак на месец март за българите е бяло-червената мартеница, с която всички се окичват на 1-ви март – за здраве, за радост, за сила и дълъг живот.

Във фолклорната традиция този ден е посветен на Баба Марта, която е митологична персонафикация на настъпващата пролет и независимо от лютия си нрав, тя е вестител на доброто и благоденствието.

И тази година Българското училище стана притегателен център за всички българи, желаещи да се докоснат до автентичната традиция. Празникът събра много гости – много повече от друг път, които бяха любезно посрещнати и окичени с мартенички от сияещи във фолклорни носии българчета.

Сред официалните гости се открояваше Константиийският епископ Антоний, викарий на Западно- и Средноевропейския митрополит Симеон, който прояви интерес към празника на Българското училище; тук бе част от ръководството на Училищното настоятелство, представители на всички български организации и сдружения.

Залата бе препълнена с родители, бивши наши възпитаници, приятели на училището, много сънародници. Празничната програма започна с изпълненията на очарователните деца от първи, втори, трети и четвърти клас. Подготвени от своите учители – г-жа Тошева и г-жа Кръстенова, те представиха с много усмивки и артистизъм своите стихчета, песни и весели сценки, в които неотлъчен персонаж бе Баба Марта – Яна от четвърти клас. За своите жизнерадостни изпълнения децата бяха аплодирани шумно от публиката. Директорът на училището, г-н Начев, поздрави всички гости и присъстващи с красивия български празник и сподели радостта си, че отново сме се събрали да отбележим този уникален празник; изрази гордостта си, че поддържа жива древната традиция – да се закичим с мартенички в първия ден на месец март. А те – мартеничките – бяха навсякъде! – в сюжета на богато декорираната от г-жа Станева сцена, по стените, по ръцете и дрехите на деца и възрастни, в големите пана, събрали

истински шедеври на детските художествени произведения. И тази година учениците от Бъл-

вокална група „Лира“. Подготвени от г-н Моравенов, момичетата от вокалната група, в шарени нацио-

гарското училище съчно вплетоха душа, въображение и творческо вдъхновение при създаването на своите творения на изкуството от червени и бели нишки. С много желание и любов те изработиха красиви мартеници – с интересен дизайн, с мъниста, със златни и сребърни орнаменти, с вплетени фолклорни мотиви – пъстра гама от идеи и творческа фантазия.

Директорът обяви имената на победителите в конкурса за най-интересна мартеница.

Отличените ученици гордо заставаха до своите произведения в съпровод от аплодисментите на публиката. С награди бяха удостоени всички ученици, проявили изключителна оригиналност и майсторство. Класирането бе в две категории – за децата от първи-четвърти клас и за останалите ученици.

Програмата продължи с изпълнение на любими народни песни от

нални носии, очароваха публиката с прекрасните мелодии на „Йовано, Йованке“, „Лиляно, моме“, „Катерино, моме“.

Финалът на празника бе поставен от танцовата група на училището, която е желан гост на всяко училищно тържество. Красотата на народния танц е в основата на всяка изява – с оригиналните костюми, с автентичната хореография – а тя бе изцяло дело на ученици. Под вещото ръководство на Теодор Гецов от 12-ти клас и на Диана Георгиева от 11-ти клас, изпълнението на Македонско и Ломско хоро съчета в съвършено единство красивата българска душевност чрез танц и музика.

Участниците в разнообразната празнична програма ни подариха едно неповторимо преживяване, много настроение и положителни емоции.

Снежана Таскова

134 години свободна БЪЛГАРИЯ

Преди 134 години, на 3 март 1878 година България вдъхва Свободата. Свободата, извоювана с кръвта на хиляди войници, свободата, чакана и мечтана, жадувана и изстрадана. Жива е традицията на 3 март да сведем глави пред паметта на хилядите знайни и незнайни войни и български опълченци, отдали живота си за освобождението на България от османска власт. Изминалите години са съхранили образите им в един символ храм – паметника Шипка, в костници, монументи, музеи. Честване на националния празник бе организирано от БСОУ Д-р Петър Берон и Българския културен институт. Тържеството започна с химна на Република България. Всички присъстващи гордо изправени, затаиха дъх под звуците на „Горда Стара планина“. Честването бе открито от директора на БСОУ „Д-р Петър Берон“ г-н Еленко Начев с встъпителни думи, че за нас този празник е миг на размисъл за миналото, настоящето и бъдещето. Думата за приветствие бе дадена на г-жа Елеонора Димитрова – временно управляваща в посолството на Република България в Чешката република. Г-жа Димитро-

ва изтъкна, че преди всичко трябва да съхраним нашите български национални идеали, както и спомена за нашето освобождение с дълбок поклон към хилядите български, руски, румънски и финландски воители дали живота си за свободата на България. Директорката на БКИ г-жа Галя Тодорова награди ученичките Нина Пенкова от 12 клас и Ралица Маркова от 7 клас, класирани на първо място в училищните конкурси за написване на есе и за рисунка на тема „Свободата на България“. Гости на тържеството бяха Александър Хистокийан – директор на Руското училище в Прага, бивши ученици на училището, родители и родолюбиви българи. Учениците изразиха преклонението си пред подвига и саможертвата довели до така жадуваната свобода. Тържеството продължи с изпълнение на вълнуващи стихове, звучаха революционни песни. Подвигът на герои като Раковски, Левски, Ботев, Каравелов, Волон, Бенковски ни спомни за патриотичния плам и идеята за мечтаната свобода. Част от тържеството бе презентация на върхови моменти от националноосвободителното

ни движение и освободителната война, подготвена с помощта на г-жа Дончева, г-жа Васева и г-жа Начева. С това още веднъж изразихме любовта си към родината. Макар и далече от България, не забравяме нашите обичаи, традиции и празници. Затова сме горди, че сме българи и помним думите на едно скъпо за нас стихотворение:

*„...син съм на земя прекрасна,
син съм на юнашко племе.“*
Нека бъдем достойни наследници на всички, които загинаха за свободна България! Да преклоним глава пред паметта им!

Катя Начева

Среща с Пламен Тотев от издателска къща „Персей“

На 28 февруари 2012 година в Дома на националните общности в Прага се състоя среща с управителя на издателска къща „Персей“ в София Пламен Тотев. Организатор на тази литературна среща беше сдружение „Възраждане“. Председателката на сдружението Мария Захариева изказа радостта си от поредната литературна среща, организирана от „Възраждане“.

Пламен Тотев в ДНМ

Пламен Тотев представи продукцията на издателството, което е специализирано в издаването на поетични книги. Издателят подчерта значението на поредицата от книги за любовта на големите български поети – Пенчо Славейков, Пейо Яворов и Димчо Дебелянов. Той разказа любовните истории на поетите-символисти и сподели подробности за жените, вдъхновили техните стихове. Тази поредица е замислена от една страна като възможност да се представи българската поезия по начин, който да привлече повече хора да я четат и оценят, и от друга страна като възможност за подарък по случай празника на Св. Валентин. Изданията на поредицата са луксозни, с предговори от известни български критици. Те са съпроводени и от интересни архивни снимки на поетите и техните любими. Повечето от българските модернисти около кръга „Мисъл“ са се влюбвали в известни жени от семейства с висок социален статус, но любовите им са били трагични, тъй като роднините на жените са били против тези връзки. Считали са, че бедността на поетите би била пречка по време на брачния живот. Изданията на „Персей“ излагат всички тези детайли като ползват материали от литературните архиви

и къщите-музеи в България. В книгите има писма от поетите до техните любими, след което са публикувани и стихове, посветени на тях. По този начин – чрез вплитането на житейски случки като писма, поетичният литературен текст е много по-лесен за възприемане от широката аудитория. А привлекателните илюстрации и оформлението на книгата те карат определено да я купиш и превърнеш в част от библиотеката си, или просто да я подариш на любимия човек.

Пламен Тотев подчерта, че издателството не е специализирано само в издаването на поетични, любовни антологии, но и на исторически романи (за кралица Елизабет, за Медичите, за рицарите-темплиери), учебни и бизнес помагала.

След интересното представяне на продукцията на издателството и разказа за любовния живот на поетите-символисти, Пламен Тотев получи въпроси от публиката за това на каква реклама разчита при продажбите и по какъв начин организира премиерите си. Той се съгласи, че рекламата е важна и сподели, че прави премиери и в провинцията и че книгите (в частност любовните антологии) се продават изключително лесно и бързо.

Пламен Тотев поздрави седящия в публиката писател Стефан Кисьов. Мария Захариева от своя страна изрази публично желанието си слеващата литературна вечер да бъде именно с участието на Стефан Кисьов.

Сдружение „Възраждане“ установи постепенно една традиция на популяризиране на българската литература в Прага от издатели, писатели, журналисти. Повечето от литературните четения се провеждат и в Българското училище. Тези срещи с живи творци и издатели много липсваха през последните десетилетия на българската общност в чешката столица. Те са една истинска апология на българското и опит за включването му в чуждия контекст.

д-р Димана Иванова

ПЛАМЕН ТОТЕВ

е издател, литературен критик и журналист. Той е автор на помагала по български език и литература за средното училище, книгите „За място на върха“ („Петекстон“ и „Обектив“, 1994), „Българският блян по епопея“ („Хермес“, 1995) и съставител на антологиите на световната и българската любовна лирика: на световната любовна лирика „Обичам те“ (2005), на българската любовна лирика „Да те жадувам“ (2006), на световните шедьоври на любовния сонет „Светът е за двама“ (2008), на българската женска любовна лирика „Само за теб“ (2009). Той е и автор на текстове на популярни песни в изпълнение на дует „Шик“ („Където няма студ“), Петя Буюклиева („Дай ми лято“), Рени („Фатална любов“), Емилия („Ангел в нощта“), Таня Боева и др.

Пролетни празници в сдружение „Възраждане“

Всяка година с нетърпение очакваме светлите пролетни празници. И този път се събрахме още в края на февруари в Дома на националните общности в Прага. Деца, родители и учители усуквахме заедно бели и червени конци, и изработвахме различни мартеници. Подготвяхме украсата на залата, рисувахме и оцветявахме. Учихме се стихове и песни, с които да посрещнем двата предстоящи празника – идването на Баба Марта и националния празник на България.

На трети март се събрахме отново. Оживлението преди идването на Баба Марта е винаги голямо. Тази година тя дойде в добро настроение и ни донесе слънчево време през целия месец март. Децата пяха, рецитираха и накрая се хванаха на хоро с Баба Марта. А тя ни подари

Снимки: Мария Захариева, Юлияна Василева

най-хубавите мартенички, с които се закичихме всички.

През април си направихме Великденска работилница. Всички заедно боядисвахме яйца, шарехме ги с най-различни цветове и ги лъскахме с олио. А 10-годишният Дани ни издаде своята рецепта за боядисване на космически яйца. Децата много се зарадваха на великденските кошнички, които си изработиха сами и в които поставиха боядисаните яйца. Някои от тях си направиха и великденски зайци. Пяхме песента

„Чук, чук яйчице“ и си акомпанирахме с ударни инструменти. А родителите се бяха постарали за всички да има по нещо вкусно за ядене. Ведрото пролетно настроение не ни напусна и на Великден. Събирахме се доста дълго, но затова пък празнувахме великолепно. Започнахме с песни за Великден. Децата пяха толкова добре, че получиха заслужени аплодисменти от публиката. На този светъл празник решихме да създадем детски хор към сдружение „Възраждане“.

После започна дългоочакваното борене с яйца, което спечели петгодишния Марио.

Много вълнуваща, изпълнена с емоции и глъч, беше и надпреварата с яйца. После дойде ред на Великденската томбола, в която спечелиха всички деца.

Накрая всички се събрахме около празничната трапеза, отрупана с великденски ястия, за да продължим великденската надпревара.

Мария Захариева

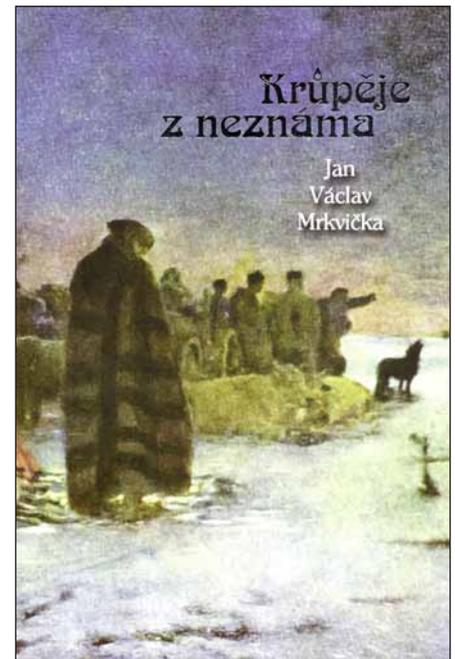
Ян Мърквичка – художникът, който умееше да реди и стихове

Художникът Ян Мърквичка отдавна е потънал в забвение в Чехия. Във „втората“ си родина – България, чешкият майстор на четката живее цели 40 години, а името му и до днес предизвиква уважение сред българите. Както е известно, той е един от създателите на „Българска седянка“ и на дружество „Чех“

Едва ли някой от нас е предполагал, че Ян Мърквичка е бил и майстор на перото. През 1930 г. дворцовата печатница в София отпечатва неговата стихосбирка „Křupěje z neznáma“. 82 години по-късно Българската културно-просветна организация в Прага „Св. Св. Кирил и Методий“ даде възможност и на българи, и на чехи да държат в ръце второто красиво оформено издание на стихосбирката. Уникалното събитие се проведе в Дома на националните общности на високосния 29-и февруари. Сред гостите бяха г-жа Горяна Ленкова и консул Тюркян Акиф от Българското посолство, директорът на Българското училище в Прага – Еленко Начев, представители на българската общност в Прага и на други български сдружения в Чехия.

Главните организаторки, председателката на „Св. Св. Кирил и Методий“ д-р Силвия Георгиева и праплеменницата на Ян Мърквичка – художничката-илюстраторка Инка Делевова-Мърквичкова, бяха подготвили богата и интересна програма. С. Георгиева представи живота на чешкия художник и историята на стихосбирката. Тя и И. Делевова прочетоха пред многобройната публика стихотворения, поместени в нея. Кулминацията на вечерта беше кръщавката на красиво оформената книжка, издадена с финансовата подкрепа на пражкия магистрат. Чешката оперна певица Г. Мацку изпълни арии от класически произведения. Вечерта завърши с чаша червено вино.

д-р Красимира Мархалева

Трифон Зарезан

И ето ни пътуващи за Прага, за нашето първо участие с ансамбъл „Пирин“ от гр. Бърно. Дъщеря ми Цветни държеше ръката ми и повтаряше „Оле мамо, много се вълнувам“. И е разбираемо – за първи път ще танцува пред публика. Яна се погри-

жи да й нагласи народна носия по размер. Какъв блясък имаше в очите й, когато я облече.

И така пристигнахме в Прага. Всички вече се бяха събрали. Танцьорите от ансамбъл „Българи“ от Прага, ансамбъл „Китка“ от Виена, оркес-

търа „Мияктич“ от Прага и много хора зрители. Трифон Зарезан – така обичан български празник. Имах щастието, че съдбата ме срещна с Гошо, ръководител на ансамбъл „Пирин“. Приеха ни така приятелски, все едно танцуваме там от години. За няколко репетиции научихме една хореография и ето ни на празника. Няма да забравя усмихнатите български лица. Непринудените разговори с хора, които виждахме за първи път. Виещите се хорà и липсата на място, защото всички са се хванали на хорото. Българската реч, огласяваща целият ресторант. И няма да забравя малките дечица: едните спящи в скута на майките си, а други неуморимо щъкащи с малките си крачета под звуците на силната музика. Беше страхотно преживяване! Благодарим ви, Пирин!!!

Вяра Григорова

Баба Марта влезе в чешка детска градина

За първи път българският обичай „Баба Марта“ бе отбелязан в чешка детска градина. Това съобщи за списание „Българи“ Мариета Александрова, член на Българския културно-просветен клуб в Острава.

Типично българският обичай, свързан с носенето на мартенички за здраве, изработени от бял и червен конец, бе представен на малчуганите от детската градина „Пампелишка“ в Острава. Идеята за това е на тригодишната Виктория Огнянова, изцяло подкрепена от заместник-директорката на детското заведение Яна Навратилова.

Чешките деца от подготвителна група с голям интерес са се запознали и с някои традиционни български носии, слушали са „Червената шапчица“ на български език, дори са си „направили“ и Черно море, а сега

подготвят и българска песен. За да се запознаят още по-отблизо с традициите на българите, в детската градина бе организирана и седмица на българската кухня. Децата

с охота вкусиха от традиционните български ястия – боб, таратор, баница и др.

Минка Генчева

Българският клуб в Острава дари 50 хиляди чешки крони на село Бисер

Българският културно-просветен клуб в Острава – Република Чехия, дари на пострадалите при трагичното наводнение свои сънародници в село Бисер, община Харманли 50 хил. чешки крони. Средствата, гласувани единодушно на общо събрание на клуба, бяха изпратени по сметка на община Харманли, откъдето се очаква да бъдат разпределени според нуждите на засегнатите от огромната водна стихия на 6 февруари т.г.

Както вече съобщиха българските медии, причината за страшното бедствие бе пропукването на стената на язовир „Иваново“, в резултат на което няколко метра вълни заливат селото, което е на десетина километра по течението на изтичащата от язовира река Бисерка. В резултат на потопа загиват 10 души, удавени са десетки домашни животни, унищожена е селскостопанската реколта и покъщнината, домове и постройки са пълни с вода.

От медиите става ясно, че по стената на яз. „Иваново“ е имало пукнатини още през 2006 г., но не са предприети мерки заради спорове относно собствеността на язовира и прехвърляне на отговорност между Министерството на отбраната, община

Харманли и областната администрация в Хасковско.

Мястото на инцидента е посетено от Еврокомисаря по международно сътрудничество, хуманитарна помощ и реакции при кризи Кристилина Георгиева. Тя, заедно с премиера Бойко Борисов и президента Росен Плевнелиев са се запознали с нанесените щети в селото, където живеят около 800 души.

Тази помощ, която оказват българите от Острава на изпадналите в нужда свои сънародници в България, не е първа за клуба. Още през 2005 година лично председателят на организацията – госпожа Сирма Зидаро, предаде

паричен дар на пострадалите от наводненията българи в община Елин Пелин, обл. София и разговаря с кмета и хората, които изразиха своята искрена благодарност за оказаната подкрепа в трудния момент.

Минка Генчева

Потопадът в село Бисер край Харманли

Повечето от българите, които живеят в Испания, търсят по-добри условия за работа и живот

разговор с Йоанна Гърбузанова от Българо-испанска асоциация „Кирил и Методий“ в Мадрид и асистент в Испано-български център в Мадрид

Испано-българският център в Мадрид е основан през 2007г. и е нещо повече от културен център. В него българите успяват да получат и юридическа, професионална, езикова и компютърна консултация, както и да прекарат приятно свободното си време в изучаване на танци, йога, салса. Повече за този център с българско и испанско участие може да научим и от разговора с една от неговите асистентки Йоанна Гърбузанова.

Българският културен център в Мадрид е всъщност с испанско участие. Става въпрос за Българо-испански културен център, за разлика например от българските центрове в Прага и Братислава. До каква степен можем да говорим за симбиоза на испанската и българска култура? Може ли да се говори за прилики между двете култури? Кажете нещо повече за основаването и дейността на центъра.

Българо-испанска асоциация „Кирил и Методий“ е създадена през месец май 2006 г. От самото начало дейността, която развива е съсредоточена върху укрепване позицията на българската общност, както в Мадрид, така и в Испания, но и популяризиране на българската култура, обичаи, литература, туризъм и т.н. Сред многобройните инициативи, които и до днес реализира, са проекти за професионална ориентация, самозащитност, образование и свободно време, културна интеграция, книгопечатане и други събития, които да допринесат за интеграцията на българската общност към местното население и всички други националности, с които съжителства на територията на Мадрид. Един от основните проекти на асо-

циацията, който се реализира и до днес е съществуването на Испано-български център за интеграция и участие, който се намира в Мадрид. Той е финансиран по програма на Главната дирекция по Имиграция към правителството на Автономна област Мадрид и е официално открит през май 2007 г.

Той е много повече от културен център. Самият екип е доказателство за културното многообразие, за което се грижат професионалисти от няколко националности, сред които България, Испания, Перу, Украйна, Колумбия. Тук се опитваме да създадем среда, в която, както българи и испанци, така и посетители от над 80 националности да могат да потърсят отговор на своите въпроси и съмнения по различни теми, да участват в образователни и развлекателни дейности или просто да опознаят нови култури и приятели. Предоставяме трудови, правни, социални и образователни консултации; езикови курсове, сред които все по-многобройна е и групата ни по български език, компютърна грамотност; развлекателни и образователни дейности за деца; ателиета за ръчна изработка; йога, салса, лирическо пеене и много други дейности, като винаги се стараем да отговаряме на интересите и нуждите на нашите приятели. Разполагаме с безплатен достъп до интернет и библиотека с над 2500 книги на български и испански език. Също така не забравяме да отбележим важните дати в празничния български календар като 3 март и 24 май с тържества и дегустация на традиционни български вкусове, на които винаги се радваме на участници от много страни и култури. Разбира се, в българската и испанската култури могат да се намерят, както

прилики така и разлики, но смятам, че най-важно е всеки човек да се чувства свободен и горд от произхода си, но и да бъде отворен към други традиции и гледни точки. Вярвам, че сме създали именно такова място, на което всеки намира тази частица, която да обогати забързаното ни ежедневие.

Вие имате информация за българите в Испания. С какво се занимават те? Имат ли интерес към испанския език и култура?

Както свидетелстват и повечето статистики 99% от българите, които пребивават на територията на Испания, са тук, за да търсят по-добри условия на работа и живот. Под 1% са студентите, които решават да завършат тук висшето си образование. Що се отнася до интеграцията на българската общност, както смятам не само тук, но и на много места по света, като цяло все още е по-затруднена. Много често българите тук работят и съжителстват предимно със сънародници, което ограничава контакта им с другите култури и езикови групи.

Кои са останалите български институции в Мадрид? Сътрудничите ли с тях и по какъв начин?

В тясно сътрудничество сме с Българското посолство в Мадрид. Също така, в многобройни случаи работим заедно с други български асоциации и организации в организирането на събития. Раздваме се на голям интерес от страна на българския вестник за Испания и Португалия „Нова дума“, който отразява всички наши по-важни дейности и периодично публикува нашата месечна програма.

Къде се преподава български език в Мадрид? Има ли интерес от стра-

д-р Т. Лалева, Ж. Балтаджиева, Т. Ордонес, Р. Майрата

на на испанците и изобщо чужденците в Испания за изучаването му?

За съжаление български език в Испания човек може да научи на малко места, предимно под формата на частни уроци. От скоро той е част и от учебната програма по „Славистика“ в един от държавните университети в Мадрид. Като вече споменах, ние също предлагаме курсове по български език и имаме ученици, които ги посещават редовно вече повече от 2 години. В тях ние преподаваме не само граматика и лексика, но се опитваме и да ги запознаем с част от историята, географията и културата на България. От тази година, отново в Асоциация „Кирил и Методий“ ще отворим врати на ново българско училище, в което и малките ни приятели ще имат възможност да учат родния си език.

Преди 5 години имаше статистика, че в Испания живеят най-много българи. И сега ли е така или има някаква промяна според Вас?

По официални данни, страната, в която живеят най-много жители, които се определят като българи е САЩ, а след това е Испания. Разбира се, след приемането на България в Европейския съюз през 2007 и отпадането на ограниченията за трудовия пазар за български граждани през януари 2009, броят на българите се увеличи значително в търсене на по-добри условия за работа и живот. Интересно е, че ако преди години тенденцията беше да идва по един представител от семейство, то сега преобладават семействата с деца в училищна възраст, които вземат решение да се установят трайно в някой от испан-

ските градове или в непосредствена близост.

С какво според Вас Испания е най-привлекателна за българите?

Смятам, че Испания е страна, която предлага много възможности за добър живот. За мен, позитивизмът е един от най-големите добродетели на испанците. Тук е трудно човек да се почувства изолиран или сам. Разбира се, трябва да има желание да потърси мястото си в едно толкова многообразно общество. Животът тук е много организиран и човек има възможност да се развива, както в професионално, така и в лично отношение благодарение на богатия културен живот, кипящ с пълна сила по всяко време на годината.

Сътрудничите ли и с някои испански институции и по какъв начин?

Както вече споменах, сътрудничим си пряко с Автономното правителство на Област Мадрид, което е финансирало голяма част от нашите проекти. Също така работим в мрежа с общини, културни центрове и редица неправителствени организации.

Кои са основните качества, с които според Вас българинът е известен в Испания?

Думите, които може да чуете за българите са, че учат испански език много бързо и са много работливи.

Напоследък се говори все повече за икономическа криза и в Испания.

По какъв начин се опитват да я преодолеят българите според Вас?

Разбира се, за всички хора, които обичат да са информирани и гледат

новини, е известно, че в Испания икономическата криза е силна. Тя се изразява предимно във високия процент на безработица. Колективът, засегнат най-силно от това, са имигрантите, които често пъти се съгласяват да работят без договор или осигуровки и при едно такова свиване на работния пазар остават без право на социална помощ и гаранции. Поради това винаги съветваме българите да знаят своите права. Мога да кажа, че в началото на кризата се почувства по-силно безработицата сред българската общност и сравнително висок брой българи, преди всичко в пенсионна или предпенсионна възраст, се върнаха по родните си места в България. Но тези, които остават тук смятам, че имат волята и характера да се борят и да не се отказват въпреки трудностите. Тук е и нашата роля – да им помагаме и ги подкрепяме по пътя да запазят това, което са извоювали за себе си и семействата си в една чужда държава.

Може ли да говорим за българо-испанско приятелство и в каква насока?

За приятелство между България и Испания можем да говорим в много аспекти. Дори самият факт, че българинът се радва на топлото отношение от страна на испанските си „домакини“ говори много. Аз лично като чужденка никога не съм се срещала тук с някакъв вид дискриминация или предубеденост, насочени към мен. Но приятелството между двете страни е много силно и в културен аспект, както и в туризма. Все повече приятели на българската природа и история посещават нашата родина. Много е приятно, когато си в самолета, тръгваш си отново от родния дом и чувството на носталгия те завладява, да чуеш непознати хора, от друга страна, да се възхищават на твоя роден край. Смятам, че всеки българин, който живее някъде извън България трябва да знае, че освен като личност, в обществото, което го приема, той малко или много представя и своята страна. За това трябва да сме горди от нашия произход, но и благодарни за доброто отношение и за възможността да опознаем отблизо други култури, обичаи и мирогледи.

д-р Димана Иванова

Сдружение „Заедно“ на 10 години

На 21. 10. 2011 година гражданско сдружение на българите и приятелите на България в Чехия „Заедно“ навърши 10 години. През 2012 година предстои още един юбилей – 10 годишнината на танцовия състав към сдружението – „Българи“.

Сдружението има дългогодишни членове, които осигуряват функционирането му, но и многобройни симпатизанти, които редовно и дългогодишно ни подкрепят и посещават нашите мероприятия. Към сдружението съществува танцов състав – „Българи“. Съставът има 20 члена, които се събират и репетират ежеседмично и редовно участват в български и мултикултурни мероприятия в Прага, но и в други градове на Чехия. Сдружението е автор на 2 DVD-презентации и 1 докуметален филм за живота на българската диаспора в Прага. Председател е Тодор Ралев. Проекти на сдружението са били финансирани от чешкото Министерство на културата и от Кметството на град Прага. Имаме и редица дарители, които подпомагат нашата дейност, но преди всичко ние сме доброволци и самодейци. По-големите събития, които организираме биват подкрепени от Българския културен институт, както и от други Културни институти и институции в Чехия. Поддържаме профил „Българи в Прага“ на социалната мрежа Facebook и интернет страницата www.zaedno.org. „Заедно“ е доброволна, неполитическа организация с идеална цел. Стремим се към развитието на по-голяма толерантност и разбирателство в мултикултурното общество в Чехия като запазва българската идея. Работи съвместно с други малцинствени организации. Организира и осъществява културни и образователни мероприятия с българска и мултикултурна тематика. Сдружението има дългогодишна традиция и опит в организирането и реализацията на изложби, танцови и певчески семинари, информационни лекции, конкурси, курсове и обществено-културни срещи. Един от най-известните и радващи се на особен интерес проекти на сдружението е българският празник на виното – „Трифон Зарезан“.

Сдружението възникна, поради тогавашната липса на културни събития с българска тематика. Преди 10 години „българската действителност“ в Прага не бе лицеприятна – Културен институт, който бе преместен от центъра на града в отдалечен квартал и почти не функционираше, Клуб-механа с българска кухня и подозрителна атмосфера на улица „Америцка“ 22 и друго нищо. Имиджът на българите в Чехия беше силно негативен. Медиите бяха пълни с информации за български мафиоти и роми... Нашето сдружение се опита да предложи една по-добра алтернатива за „българското“ – подобно на възникналите през последните 10 години сдружения, които се опитват да променят ситуацията – всеки според силите и възможностите си. „Заедно“ заложи на добрата традиция на чешко-българските културни отношения от последните две столетия, на красотата и уникалността на българския фолклор и на културните ценности и традиции, с които България допълва световната културна съкровищница. „Заедно“ заложи на младежкия дух и ентузиазъм, който сдружението успява да поддържа като насочва дейността си към младото поколение и децата. И не на последно място „Заедно“ заложи на толерантното отношение, търпимост и уважение към дейността на останалите мултикултурни сдружения. Нашето сдружение поддържа дългогодишно много добри отношения с различни неправителствени организации, сътрудничиме си не само с пражки сдружения и институции, но и с такива от други градове и държави. През 2012 година сдружението организира поредния „Трифон Зарезан“, който традиционно премина при огромен интерес от страна на

пражката публика. Продължават и творческите уоркшопи за деца и родители. През май и ноември предстоят два танцови семинара по

български народни танци. Възстановени са и традиционните семинари с ученици от Българското училище, които започна първата лекторка на състава – Ганка Дюлгерова. Танцовият състав към сдружението репетира в залата на БКИ-Прага, а от 1.1.2012 г. и в залата на ДНМ-Прага. На 15. 6. 2012 година отново ще посетим Пращката дендрологическа градина и детския кът с името „Бойкините козлета“. Там ще отбележим и една тъжна годишнина – петата от кончината на една от основателките на сдружението, нашата сърдечна приятелка, усмихната Бойка Добрева.

Сдружение „Заедно“

125 години от рождението на Димчо Дебелянов

Димчо Дебелянов бил обречен да обича безнадеждно, а мъката му да ражда шедьоври

Прочути и малко известни шедьоври на Димчо Дебелянов бяха събрани в новата книга „Аз искам да те помня все така“. Чрез тях, писма, автентични фотографии и непубликувани досега материали е разказана историята на любовите на поета. Книгата, с луксозна твърда подвързия и цветни илюстрации на Ралица Денчева, се вписва в поредицата на издателска къща „Персей“, насочена към преоткриване на големите български класици посредством изнасяне на неизвестни факти от интимния им живот и прочитане с нов поглед на техните шедьоври.

Димчо Дебелянов, 1912

Големите български поети като Ботев, Яворов, Дебелянов, Ясенов, Смирненски, Гео Милев и Вапцаров са обречени от съдбата да умрат млади. Немалко от тях са осъдени и на безнадеждна любов. Мъката от несподелените им чувства или загубата на любимата обаче ражда едни от най-големите шедьоври на поезията ни, които продължават да вълнуват поколения българи и чрез тях да се обясняват в любов на любимия си човек.

Под въздействието на такива чувства Димчо Дебелянов създава прочутата си любовна елегия „Аз искам да те

помня все така“. Тя е рожба на романтичната му връзка с красавицата **Мария (Мара) Василева**. Заради прекрасния ѝ глас, с който пеела прочувствени или закачливи песни, приятелите ѝ я наричали Звънчето. Връзката ѝ с поета продължава три години. „Дълбоко, пламенно Димчо обичаше Мара Василева“ – пише в спомените си сестрата на поета – Мария Григорова, и е убедена, че съименницата ѝ е може би най-силната любов в живота му. Най-силната – защото преминава през различни изпитания.

Още първата среща на Димчо и Мара взривява буря от емоции в чувствителното сърце на твореца. Това е любов от пръв поглед. За съжаление не са запазени писмата между двамата. Може би са били и унищожени от самия поет. Причината е един гаф на Мара Василева, който попарва Димчо. Красавица и кокетка, Мара постоянно била подложена на ухажвания. По време на връзката си с поета тя си кореспондирала и с друг обожател. И един ден, след като написала писмо и до Димчо, и до другия си ухажор, тя неволно разменила писмата в пликочете и това, предназначено за другия, било получено от поета. На това отгоре кокетката била приложила и своя фотография.

Огорчението и мъката на Димчо са големи, той дълго страда заради наранените си чувства. Но явно обичта му към Мара е била много

Картичка от Д. Дебелянов до И. Дерменджийска

силна, щом, когато тя се разболява от туберкулоза, той притичва до болничното ѝ легло. Прегръща я и я целува, предусещайки фаталния край. Сестрата на поета – Мария Григорова, вероятно е открила чернова на писмо до любимата на Димчо, щом го цитира в спомените си. Поетът пише на любимата си, на която е простил: „Аз съжالياвам, че не останах по-дълго време в болницата до твоето легло. Повече трябваше да те държа до себе си, повече, повече да те целувам...“

В ръкописа на шедьовъра „Аз искам да те помня все така“ има поставено заглавие „На раздяла“ и посвещение, написано с молив и след това зачертано – „На Звънчето“. С посвещение „На Зв.“ е и първата публикация на стихотворението (в 3. 11. 1913 г. във в. „Смях“). Година по-късно творбата е водеща в цикъла „Елегии“, където заглавието и посвещението са махнати. Така Димчовият шедьовър заживява свой живот, като се преписва и предава от ръка на ръка, рецитира се и накрая попада и в учебниците. Ако любовта на поета към Мара Василева е с най-много перипетии и драматизъм, най-продължителната му връзка е с ихтиманската девойка **Иванка Дерменджийска**.

Това е любимата на поета, романтич-

ната връзка с която продължава най-дълго време и слага своя отпечатък върху целия му съзнателен живот и творчество. Иванка е на тринадесет години, а Димчо – на шестна-

десет, когато се запознават (1903) и се пробуждат симпатиите между тях. Завършила гимназия в София, тя е съченичка и приятелка на прочутата оперна певица Христина Морфова. Любовта ѝ към музиката и литературата, опитите ѝ да пише стихове още повече я сближават и сродяват с Димчо. След като завършва образованието си в София, Иванка става учителка в родния си град. Димчо често гостува в Ихтиман на близкия си приятел Гьончо Белев и съпругата му. Между двамата тече и дълга кореспонденция, немалка част от която е достигнала до нас благодарение на близките роднини и приятели на поета, както и на самата Иванка. Димчо често ѝ праща книги, които са го впечатлили, обсъжда ги с нея. Срещите им са в Ихтиман или в София. Има ги и дежурните клюкари, които вгорчават връзката им. В едно градско, но все още патриархално по манталитет общество, каквото е тогавашното, младата жена не може да не се грижи за доброто си име. Затова част от срещите, които си уреждат, поне за да се зърнат за малко отдалеч, така и не се състоят. Това поражда и конфликти между тях, огорчение и усещане за недостатъчно разбиране от страна на другия.

С цел да не се задълбочат отношенията им, през 1912 г. родителите на Иванка я изпращат да следва в Швейцария, но имат възможност да я издържат само една година. Завръщайки се, младата жена продължава работата си като учителка в родния си град. Все пак като че ли Иванка остава вярна на Димчо, стаила в сърцето си надеждата, че някога ще бъдат заедно. Омъжва се четири години след смъртта на Димчо – за учителя по литература Недьо Горинов. През есента на 1958 г., при откриването на къщата музей „Димчо Дебелянов“ в Копривщица, тя написва в книгата за впечатления: „След сетната среща аз жадно те търсих...“ Умира на 14 февруари 1968 г. Трагична е любовта на Димчо към къркочосата столичанка **Елена Петрунова**. Тя била дъщеря на полковник и Димчо я среща за пръв път в центъра на София, на тротоара на ул. „Московска“, когато безпаметно се влюбва в нея. Чувствата му се за-

силват, когато той става квартирант в нейната къща. Но една лятна вечер на 1911 г. Елена е застреляна от баща си, който след това също се гръмва. Злите езици говорят, че причина за трагедията е не позволената страст, която родителят изпитвал към дъщеря си.

На тази Димчова любима е посветен сонетът „Ела и дай ми своята радост ясна“, в който началните букви на всеки стих образуват акростих, „Елена Петрунова“. В изданието на ИК „Персей“ за пръв път се публикува оригиналният текст на Дебелянов. Интересен факт е, че познаваме стиховете на поета в редактиран вариант. Тъй като приживе Дебелянов няма нито една издадена книга, след смъртта му неговите приятели Николай Лилив, Димитър Подвързачов, Константин Константинов събират стиховете му (от публикации в печата и ръкописи в авторския му архив) и ги издават. Оттогава досега във всички издания на поета до днес те се преиздават в този им вид, но някои от стиховете са били редактирани от Димчовите приятели и ги познаваме в тази им редакция. Но при някои от тях редакторската намеса е неуместна и влиза в противоречия с авторския замисъл. Така например в споменатия сонет „Ела и дай ми своята радост ясна“ в редактирания му вариант, познат досега, е нарушен акростихът.

Елена Петрунова, 1910

На любимата си Елена Петрунова поетът посвещава и превода си на еротичния роман „Афродита“ от Пиер Луис („На една скъпа покойница – обещаният дар.“).

Напълно неизвестен факт е връзката на Димчо Дебелянов с актрисата **Маня Цачева**, която прави международна кариера, за каквато колегите ѝ и днес биха могли само да мечтаят. Потънали в пелената на времето са детайлите около романа им. Нашумял поет, докосващ сърцата с нежните си стихове, през 1914 г. Димчо Дебелянов е очарован от красивата 21-годишна актриса. После Маня се омъжва за немския режисьор Манфред Ноа и се превръща в истинска звезда на немското нямо кино. По-малката ѝ сестра Цвета също прави подобна кариера, а брат им Иван е тенор в Дрезденската опера под името Марио Париио и пръв съпруг на оперната прима Мими Балканска. Влюбчив по природа и трудно устояващ на женската прелест, поетът поддържа кратки връзки с **Мери Камарашева**, родом от Никопол и учила във Виена, със закачливата **Лалка Ганчева**, златокъдра и си-неока учителка в Белово (повече на шега двамата обявяват годещ, за който Дебелянов се изпуска пред свой познат и вестта за това излиза

Маня Цачева

по страниците на пресата)... През целия си живот Димчо е обречен да обича безнадеждно и да води бохемски живот с оскъдни средства. Но трудностите, душевните рани и разочарованията той превръща в шедьоври, пред които времето е безсилно. Нека научавайки такива интригуващи факти от живота му, публикувани в книгата „Аз искам да те помня все така“, да прочетем с нови очи вечнозелените стихове на поета.

Пламен Тотев

Д. Дебелянов, Минерва Русинова, Пенка и Гьончо Белеви, 1912

МОЛИТВА

*Сложи ръка на моите устни,
когато, морна да блуждае,
крила душата ми отпусне
и безутешна възроптае;
сложи ръка и запази ме!
Да не надвие скръб безмерна,
и в гняв, и в горест твойто име
с похулни думи да зачерна!*

***

*Ела и дай ми своята радост ясна,
лъчи обилно в мрачна нощ пръсни,
ела, в нерадост аз самотен гасна,
неволен губя свояте златни дни.*

*Аз ще открия тъмните си тайни,
през звездни нощи ще те чакам сам,
една ще си в вселената безкрайна,
ти кат весталка в светъл, хубав храм.*

*Разсей скръбта на тъмна орисия,
усмихната и в радост, и в беда,
най-скъп венец от песни ще ти свия.*

*О, хубаво дете, дете безрешно,
виж, май си веч отива навсегда,
а розата увяхва безутешно.*

***

*Аз искам да те помня все така:
бездомна, безнадеждна и унила,
в ръка ми вплела пламнала ръка
и до сърце ми скръбен лик склонила.*

*Градът далече тръпне в мътен дим,
край нас, на хълма, тръпнат дървесата
и любовта ни сякаш пїе свята,
защото трябва да се разделим.*

*„В зори ще тръгна, ти в зори дойди
и донеси ми своя взор прощанен –
да го припомня, верен и печален
в часа, когато Тя ще победи...“*

*– О, Морна, Морна, в буря скършен злак,
сълчи молбите, вярвай – пролетта ни
недосънуван сън не ще остане
и ти при мене ще се върнеш пак!*

*А все по-страшно пада нощ над нас,
чертаят мрежа прилепите в мрака,
утеха сетна твойта немощ чака,
а в своята вяра сам не вярвам аз.*

Николай Станев:

Старая се да летя над материалния свят

Николай Станев е роден в Пловдив. Завършва гимназия в родния си град. Учи рисуване при Маргарита Джарова. През 1994 г. завършва Академията за изящни изкуства в Прага, където негови професори са Иржи Начерадски и Алеш Весели. Има седем самостоятелни изложби и участие в повече от двадесет колективни изложби. От 1987 г. живее в Прага.

Николай Станев

Николай, какво допринесе за формирането ти като художник?

Баща ми е патоанатом и от малък имах възможност да наблюдавам микрокосмоса под микроскоп. По-късно баща ми ми подари книга за Космоса и звездите. Така че тази моя страст към Вселената датира от ранно детство.

Когато бях в казармата, попаднах за половин година в Казахстан. За мен беше много красиво изживяване да наблюдавам необятните степи, защото обичам природата, нейната безграничност и чувството за свобода, което тя ни дава.

Ти рисуваш не само картини, но правиш и проекти...

Да, интересува ме силата на вятъра, гравитацията, морските вълни, тази вселена ме вдъхновява. Обикновено оставям на зрителя да „довърши“ сам нещата, да стане и съавтор и така по-лесно да ги преживее. Рядко слагам заглавия. Не обичам тази

рамка, както и не харесвам тематични изложби.

Какво обичаш да рисуваш?

Планети, портрети, жени, море, камък, перце, пеперудка, рисувам всичко. Често правя по няколко неща наведнъж.

Какво е твоето виждане за картините, обектите и проектите, които рисуваш? Какво искаш да внушиш с тях?

Обектът, изобразяващ Диана и мравките например, съм започнал преди 1993 г. и още не съм го довършил. Постоянно добавям по нещо към него. Сравнявам хората с мравките. Те, като че ли са еднакви. Но нека всеки да си намери своя символ. За мен остава нещо, което е артефакт. Мисълта е излишна, оставям обекта сам да въздейства. Често си играя и се шегувам със себе си, за да не е всичко така сериозно. Тези хрумвания са по-силни от много измислени картини, които са мъртви.

Понякога рисувам една картина цяла година, понякога я правя за два часа. Много харесвам небето – обичам да легна някъде под звездите и да съзерцавам... Затова рисувам планети.

„Планетарно“ ли е възприятието ти за света?

Този свят го възприемам като че ли отгоре. Аз сякаш се старая да летя над материалния свят. Не искам да го оценявам, искам да забравя егото си и понякога само да наблюдавам. Моя стара идея е да направя 12-те апостола. Това е може би и реакция от дългото рисуване на човешки фигури. По 12 часа съм рисувал човешки тела при професор Иржи Начерадски. Човешкото тяло също е космос. Мога да кажа, че и досега не съм напуснал фигуралната живопис.

Купуват ли се днес картини?

Да, купуват се, макар и не толкова. Аз например имам клиенти, които редовно си купува мои картини.

Може ли човек да се издържа като художник в Чехия?

Когато бях последна година студент, спечелих конкурс за стенопис на

таван в „Комерчни банка“. Изведнъж забогатях, защото получих 300 000 крони и веднага подарих половината от тях на ателието в Академията. Отначало реставрирах много под ръководството на г-н Стоян Генчев. Правил съм и реклами, например тази на „Качеров“, високи 64 метра. После минах на свободна практика. Факт е, че преди 1989 г. хората купуваха повече картини. Това опира до духовността. Сега, като отида в един магазин и видя как хората купуват камари от храна и как сякаш имат подсъзнателен страх от глада, осъзнавам как се потъпква духовното. Като че ли има някой, който работи за изпростяването на човечеството. Днешният свят сякаш се превръща в полицейски – всеки започва да се страхува от всеки. Затова и вече не гледам новини.

В такъв свят има ли място за хора на изкуството?

Да, разбира се, че има. За всички има място.

Мария Захариева

ИЗЛОЖБА НА НИКОЛАЙ СТАНЕВ В ПРАГА

В средата на март 2012 г. живеещият в чешката столица български художник Николай Станев представи своята поредна самостоятелна изложба. Тя беше експонирана в галерията на БКИ-Прага и открита от Светлана Михайлова, куратор в Нациоаналната художествена галерия за модерно изкуство. Пред многобройната българска и чешка публика тя представи картините и професионалния път на родения в Пловдив български художник. Той е чешки възпитаник (абсолвент на Пражката академия по изящни изкуства), от 25 години живее в Чехия, където вече има 6 самостоятелни изложби. Експозицията включваше женски портрети, където основен мотив беше карнавална маска; проекти, в които талантливият художник беше представил по оригинален начин своята представа за връзката между материята и енергията, както и пространствени инсталации.

д-р Красимира Мархалева

Програма на БКИ – Прага за месец май 2012

ПРОЕКТ „ДНИ НА БЪЛГАРСКАТА КУЛТУРА – МОРАВИЯ, МАЙ 2012“

1.5.2012, 17 часа

Концерт на фолклорен ансамбъл „Приморско“. Съвместно с кметството на град Приморско и с Дома на културата – Всетин.
Място: площада пред Дома на културата, Всетин

2.5.2012, 18 часа

Концерт на фолклорен ансамбъл „Приморско“. Съвместно с кметството на град Приморско и сдруженията на българите в Бърно „БКПО“ и „Пирин“.

Място: площада пред кметството на града, Radnická 8, Бърно

3.5.2012, 16 часа

Концерт на фолклорен ансамбъл „Приморско“. Съвместно с кметството на град Приморско и с Дома на културата – Ухерске Храдище.

Място: главния площад на града, Masarykovo náměstí, Ухерске Храдище

Концерт на джаз формация „Бургас“. Представяне на мобилната изложба „Джазопис“, включваща картини и художествени снимки на бургаски творци. Проекция на филми. Презентация на инфо-материали за България. Съвместно с кметството на град Бургас.

9.5.2012, 18 часа

Място: Klub Atlantik, Čs. legií 7, Острава

10.5.2012, 19 часа

Място: Дом на културата, Svárov 1055, Всетин

11.5.2012, 17,30 часа

Място: Дом на културата, Hradební 1198, Ухерске Храдище

12.5.2012, 19 часа

Място: kino Nadskeří, Milíčovo nám. 488, Кромержиж

XVIII ПАНАИР НА КНИГАТА SVĚT KNÍHY PRAHA 2012

17.–20.5.2012

Българско участие на 18. международен панаир на книгата и литературен фестивал SVĚT KNÍHY PRAHA 2012

Място: Панаирното градче Výstaviště Praha – Holešovice

Българският културен институт в Прага ще представи България, българската литература, език и книжна традиция, съвременна култура и изкуство на един от най-големите европейски панаири на книгата, който се провежда ежегодно в Прага. За първи път българското участие ще бъде с павилион, който включва експозиционна площ (20м2), изложба на художествени инсталации, аудиторий и библиотека.

18.5.2012, 17 часа

Място: Българския щанд, централната зала на Панаира
Представяне на новоизлязлата на чешки език книга „Апокрифните животни“ на поета и журналиста Димитър Кенаров, преводач Марсел Черни. Участват авторът, преводачът и чешкият издател на книгата – издателство Petr Štengl. Книгата е издадена с подкрепата на БКИ-Прага.

18.5.2012, 18 часа

Място: Българския щанд, централната зала на Панаира

Представяне на писателя Стефан Кисьов, водещ Ивана Србкова. Литературно четене на откъси от романа „Екзекуторът“ на чешки език. Участват авторът и преводачът на книгата. Съвместно с Народната библиотека на ЧР – Славянска библиотека.

19.5.2012, 13 часа

Място: Българския щанд, централната зала на Панаира

Представяне на писателя Калин Терзийски – официален гост на фестивала и участник в дискусиата „Литература на Черноморския регион“. Литературно четене на откъси от разкази на чешки език. Участва авторът.

19.5.2012, 14 часа

Място: Българския щанд, централната зала на Панаира

Представяне на писателя и журналиста Иво Тодоров. Представяне на новата му книга „ОМГ“. Литературно четене на откъси от книгата на чешки език. Участва авторът.

19.5.2012, 15 часа

Място: Българския щанд, централната зала на Панаира

Представяне на подготвяната за издаване на чешки език книга „Антология на българския диабололизъм“. Проект на БКИ-Прага и Катедрата по българистика към Карловия университет. Участват преводачите и редакторите на книгата.

ЧЕСТВАНИЯ НА 24 МАЙ – ДЕН НА БЪЛГАРСКАТА ПРОСВЕТА И КУЛТУРА И НА СЛАВЯНСКАТА ПИСМЕНОСТ

24.5.2012, 17 ч.

Награждаване на заслужили дейтели на науката, с принос за утвърждаване на българо-чешките културни взаимоотношения.

Място: Галерията на БКИ – Прага, Klimentská 6, Praha

24.5.2012, 17,15 часа

Празничен концерт на детска вокална група „Щурче“.

Място: Галерията на БКИ – Прага, Klimentská 6, Praha

24.5.2012, 18 часа

Откриване на юбилейна изложбата на българския художник-класик Георги Железаров.

Място: Галерията на БКИ – Прага, Klimentská 6, Praha

25.5.2012, 17 часа

Концерт на детска вокална група „Щурче“, съвместно с Пражкия филхармоничен детски хор. Вход: 80 Кч

Място: Градската библиотека в Прага, Mariánské náměstí 98/1, Praha-Staré Město

26.5.2012

Концерт на детска вокална група „Щурче“.

Място: Пражката зоологическа градина

27.5.2012, 18:30 часа

Концерт на детска вокална група „Щурче“, съвместно с Пражкия филхармоничен детски хор. Вход: 140/70 Кч.

Място: Замъка Карлщейн

www.bki.cz

Тома Томов:

Консумативното общество съсипва нацията

Големият български журналист Тома Томов посети през март Прага по покана на Българския културен институт. В чешката столица той представи документалните си филми „Кристо на 75“ в Американския център и в Карловия университет и „Тъй рече Ванга“ – в Българския културен институт.

Срещата с този изключително ерудиран кореспондент, наблюдател и коментатор на международни събития, водещ на култовите предавания „Панорама“ и „Светът е действие“, е и досег до света на идеите на редица известни личности през призмата на вечно търсеция, анализиращ и неуморим поглед на документалиста и сценариста Тома Томов.

Г-н Томов, поводът за посещение-то Ви в Прага е представянето на Вашите филми за две известни личности – Ванга и Кристо, които са хора коренно противоположни.

Точно така, те са твърде различни, доколкото Ванга е нещо като духът на цяла една епоха и на цяло едно място, нещо като *genius loci* (духът на мястото). Жена, която е в гърлото на един вулкан и има чудодейна сила ... Тя е едно бедно сляпо момиче, когато един ден при нея идва св. Йоан Златоуст: „Ванге, утре ще има война и ти ще трябва да кажеш на хората кой ще умре и кой ще оживее.“ Светецът на другия ден пак идва и й казва: „Ще отидеш в една бедна къщичка, ще седиш там и ще казваш на хората кой ще е болен и кой ще е здрав.“ И Ванга започва да предсказва на хората в продължение на десетилетия. Докато Кристо има една скрита траектория на съдбата и е твърдо решен да промени живота си. Неговата баба е чехкиня, т.е. той е с българо-чешки произход. Бил е много добър художник и ученик на Дечко Узунов. Не е имал проблем да стане известен като брат си – Анани Явашев. Но не желае да живее в България. Кристо е един мъж, който има криле на кондор: иска да ги разтвори, да отиде другаде, да прави друго изкуство. Това аз наричам скритата траектория на съдбата, доколкото той следва някакъв повик, който е заложен в него генетически. Иска да се върне отчасти към корените си и затова отива първо в Прага, но след това иска да изпълни мисията си. И в един момент взема решение, отива в Париж и става Кристо.

Кристо заминава за Америка само с един матрак, който са му подарили, и с един едностранен билет. Когато корабът влиза в пристанището, той вижда светлините и казва: „Умирам за този град!“

Вярно ли е, че Кристо не иска да се говори за него като за човек, който има български корени?

Да. Той е Христо Явашев, докато не е прочут. Жена му-Жан Клод, му помага много, тя е организаторът на всичко. Той е като Бродски, който не желае да се върне в Съветския съюз и предпочита да бъде погребан във Венеция. Както Стравински, който не желае да говори руски. В крайна сметка никой не може да съди един велик артист. Първото, което чух за него е, че имало някакъв българин, който иска да реже една магистрала с невидима като стъкло стена. В една долина той издига една червено-розова стена. Кристо влиза по уникален начин в общественото пространство в края на 20-ти век. Той не рисува картини, не прави скулптура, а едно изкуство, което е брутално, агресивно влизане в общественото пространство и налагане на една идея, която е изкуство. Наричат я инсталация. Той винаги е на върха на вълната. Кристо е може би в десетката на хората, които са променили изкуството в края на 20-ти и началото на 21-ви век. Той не се смята за българин. Когато последния път се видяхме с него, ме попита дали ще говорим на френски или на английски. Кристо няма какво да прави в България. Защо българската държава няма

в нито един от своите музеи Кристо? Толкова ли са бедни българските богаташи?

България много трудно намира мястото си в Европа през последните 20 години. Толкова малко са българите, направили нещо за света, а българската държава се отнася с тях като мащеха.

И те, за съжаление, са повечето в чужбина...

Аз знам със сигурност, че Цветан Тодоров не иска да влиза в Българското посолство в Париж. Това е страшно. Какво означава това, че с името на Кристо не е свързан нито един музей – дори и в родния му град. Българската държава поначало не знае как да се отнася към великите си синове.

Аз съм дълбоко убеден, че огромна част от българите отхвърлят Кристо, защото не говори български. Голяма част от тях не приемат неговото изкуство и дори пишат за него като за родоотстъпник. За мене нашата страна е все още като сомнамбул в 21-ви век и не може да си намери мястото.

Защо според Вас не можем да си намерим мястото?

Защото имаме някакви национални недостатъци, които са видими и трябва да си ги признаем.

А има ли някаква идея, която да обедини българите?

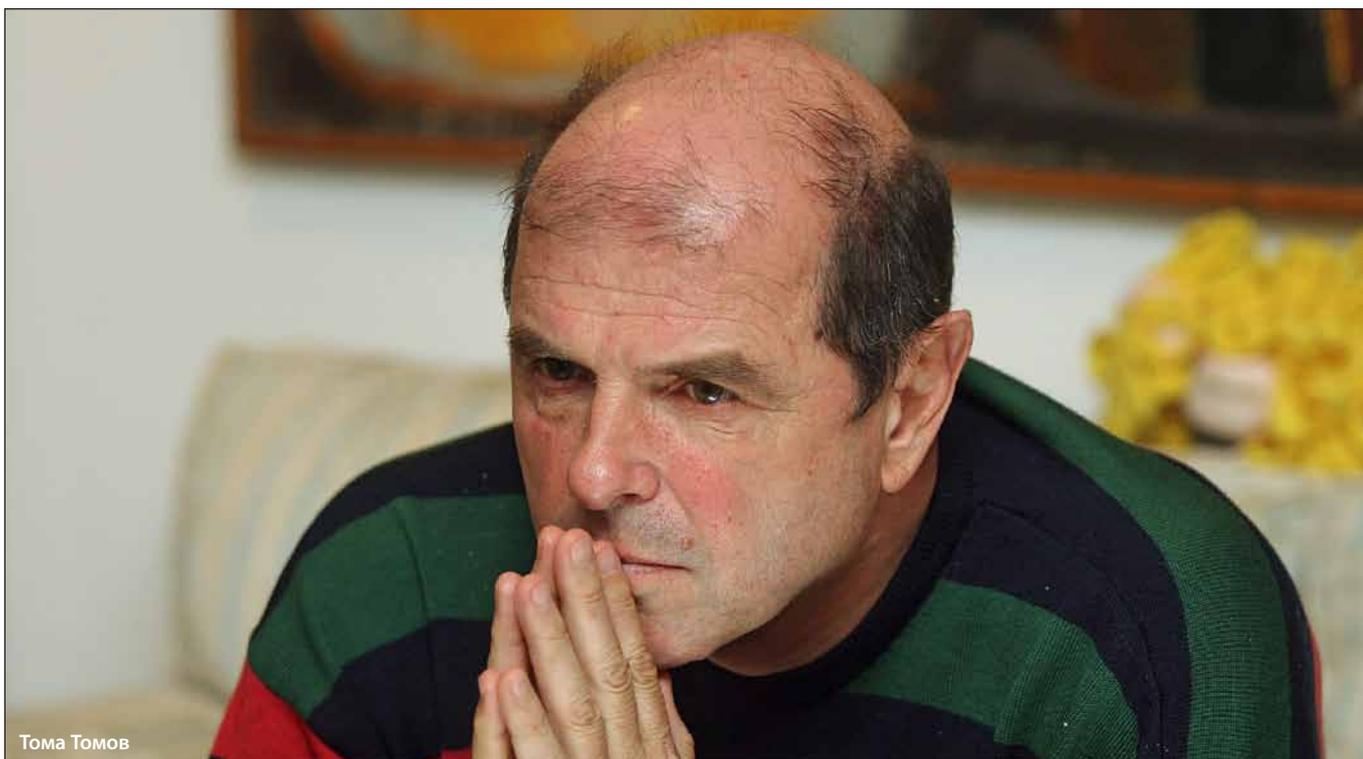
Е, това е големият въпрос – има ли такава идея? Само преди век например, България е била с ясна българска идея, с най-силната интелигенция

на Балканите, с най-силната армия на Балканите и с всички възможности да реализира тази идея. Но тя не я реализира и вместо това губи в един век пет войни. И може би това е причината, че българската държава и в момента е една все още несъстояла се държава. Аз мисля, че ние все още сме една несъстояла се нация. В рамките на едно поколение имаме потенциал да постигнем уникални неща, но България не е прекратила гражданската си война, която е започнала през 18–19-та година. Все още е една страна, която крачи в калта,

И това го има. Това е известният комплекс за малоценност, за съжаление. Но тук става дума и за по-дълбочинни процеси. Това, че нацията не излъчва лидери и не се раждат национални идеи, е признак на вътрешна духовна слабост, която трябва да се лекува по някакви по-драстични начини. Какво става в България в момента? Има криза в здравеопазването, няма никакви сериозни идеи в образованието. И което е много лошо – консумативното общество съсипва нацията. Хората от сутрин до вечер са бомбардирани от десетки телеви-

то е неясно. Капитализмът като система е в криза и търси някакви други варианти. Ако капитализмът успее да се измъкне от тази криза, тогава и ние ще се измъкнем. Ние се движим във фарватера на европейския процес, но не сме дори и в средата му. Ние сме накрая на този процес.

Когато нашите евродепутати отидат в Брюксел, те нямат български идеи, които европейците да дискутират и които идеи да са важни за бюджета на Европа. Има германска идея. Ние живеем във времето на

Тома Томов

няма достойнство, няма лидери; тя е в едно блато.

Такава ли е прогнозата Ви за България?

Не, това не е прогноза. Аз съм оптимист и смятам, че има начин да се измъкнем от кризата. За това не са необходими повече от 50 човека, които в един момент да обединят усилията си и да тръгнем напред. И аз виждам такива хора, но тези хора не пробиват. Липсва натрупване на критична маса, както и събиране на тези хора в едно ядро, което да придвижи страната от точка „а“ в точка „б“.

Не е ли проблемът и в това, че ние все търсим някой да ни спаси?

сионни канали, които бълват боклуци и увреждат националното съзнание. На всеки един час има 20 мин. реклама. Ние живеем във времето на консумативното общество, което поначало е погрешен път. Преди години, като интервюирах Курт Вонегът, той ми каза: „Образованите семейства в САЩ забраняват на децата си да гледат телевизия.“ А това консумативно общество след известно време дойде и при нас.

Несъстоялата се демокрация ли е причината за проблемите в страната?

Ние се движим във фарватера на европейския процес, а европейският процес е неясен. Бъдеще-

четвъртия райх – какъвто и да е той. Германия ще е главният локомотив в историята на Европа през следващите 20–30 години. И каквото каже Германия, ще го правим. България е правила каквото е казал султанът, каквото е казал Фердинанд, каквото е казал германският император, каквото е казало Политбюро в Москва, а сега и каквото каже Вашингтон.

При българите, за съжаление, я няма онази критична маса, която да определи нашата българска политика. Тук, при чехите, го има това, тук има и много по-силна интелигенция. Бих казал – много по-самоуверена в себе си интелектуална върхушка.

Макар че също са малка нация...

И шведите, и норвежците са малки нации, но са независими.

Вие сте се срещал с изключителни хора. Кои са личностите, които са оказали най-силно влияние върху Вас? Кои от тях смятате за свои учители?

Човекът, който буквално ми е бил учител, е Петър Увалиев. Стотици часове съм прекарал с него. Той вече беше пенсионер и имах възможност да го виждам всеки ден в Лондон. След това направих няколко големи репортажа и един филм за него – „Фрейторът на симфоничния оркестър“, както той сам се наричаше. Петьо Увалиев беше уникален човек. Той е работил с Карло Понти. С часове говореше за София Лорен, за това как снимали с Микеланджело Антониони. Бил е изпълнителен продуцент през 60-те години. Беше прочут с това, че в Би би Си правеше своите 8 минути, които ние слушахме години наред. Увалиев имаше една паралелна вселена – той е българин с прекрасен български език, много близък до Стефан Попов и същевременно пълен космополит. Това е човекът, който ми е дал първия Солженицин, който ме е учил на сума ти неща. Бях много близък и с неговата сестра Дора Валие. И нея съм я снимал в дома ѝ. Разказвала ми е за Брак Пикасо. Тя беше близка с много велики художници на 20 –ти век. Беше една уникална жена. Нейните родители са правили черешовото топче и са били големи интелектуалци, завършили Робърт колеж в Цариград. Тя може би беше един от най-големите критици на 20 век, що се отнася до абстрактното изкуство.

Как избирате личностите, които са главни герои във филмите Ви?

Когато учех журналистика, кинокритикът и режисьорът Тодор Андрейков ни учеше на телевизионна журналистика – как да връзваме кадър с кадър, а не дума с дума. Тогава разбрах, че не обичам да пиша, а обичам да снимам. Чувствам се щастлив, когато отида на снимачната площадка, застава пред един човек и говоря с него. Хората, с които се срещам, си ги избирам сам. Сам съм избрал Хенри Мур, Акира Куро-

сава, Индира Ганди, Кензо Танге, Джек Никълсън, Марлон Брандо, Оливър Стоун, Максимилиано Фукас, Доминик Перо и много други.

През последната част от живота си се срещнах с писателя Амос Оз, когото много обичам. Отидох в неговия дом в пустинята. Като направих филма за него, той ми каза: „Благодаря ти за танца, който танцувахме заедно“ и след като пуснахме този филм в България, за две години издадоха четири негови книги и Амос Оз дойде в България. Заради един филм. Това е уникално! Избирам хора, които представляват за мен някаква духовна ценност, които са върхове в една или друга област. Отивам при хора, от които се възхищавам или при хора, които считам, че са важни и значими. Но никога не приемам някой да ми нарежда. Единствената задача, която съм приел и заснел като отговорност, е филмът за Козлодуй. В него съм снимал целия ядрен елит. Защото аз не мога да приема ядрен тобуган, но истината е, че журналистите могат да направят филм за защита на трети и четвърти блок, а политиките винаги могат да ги предадат.

Чувствахте ли се свободен преди 1989 г.?

Човек винаги има вътрешна свобода. Ако я нямаш и ако страхът е доминацията при тебе, не можеш да станеш нищо. Журналисти в България има десет хиляди. 90 на сто от тях в момента изпълняват задачите на олигарси, които са собственици на техните вестници и телевизионни станции.: „Пиши против тоя, плюй против он“. Приемайки обаче, че няма да правиш това, приемаш и икономическите, и финансовите правила на играта. Ако не играеш по тези правила, трябва да играеш по твои правила. А твоите правила ги няма. Частен журналист няма. Но аз всъщност съм

Христо Явашев и Тома Томов

частен журналист от 1992 г. Направих с Дмитри Иванов първата независима телевизионна програма „Наблюдател“ и в един момент тръгват срещу тебе, изхвърлят те и край...

Каква е Вашата мисия?

Мисия е голяма дума. Един световен олигарх ми каза в София: „Вие ли сте Тома Томов, имам мисия за Вас. Моят самолет тръгва тази вечер за Южна Африка и ще вземе оттам току-що освободения Нелсън Мандела. Качвайте се в самолета с вашия оператор и интервюирайте Мандела на борда на самолета. Самолетът ще кацне в Лондон, където на стадион „Уембли“ Мандела го чакат хиляди хора, направете един филм – аз го финансирам. А аз му отговорих: „Това не ме интересува“. Тогава гълъбчето кацна на рамото ми, но... През 90-та година не знаех колко е велик Мандела. Сега, като зная какво съм изпуснал, мога само да съжалявам. По принцип човек винаги има избор. Имаш избор да решиш дали да правиш това или онова. Ти не избираш нито страната си, нито родителите си, нито езика си, но винаги имаш избор. Аз винаги съм се движил със зигзаги към една единствена цел. Обичам да се качвам по върховете, на които има хора, които уважавам, и да разговарям с тях. Дали трябва да правиш компромиси? Непрекъснато правиш компромиси. Дали успяваш и губиш? Непрекъснато успяваш и губиш. Аз лично съм един провалил се журналист и го казвам сериозно.

Защо мислите така?

Тъй като считам, че съм направил 5% като коефициент на полезно действие от това, за което имам сили. Просто считам, че не съм направил това, което ми е заложено, но е вече късно да го променям. Това е животът.

С други думи, удоволствие за Вас е да се срещате с интересни личности, с които да контактувате?

Имам необходимост, имам страст, имам обсебеност, но не бяс, да се движа в света на идеите, в който определени личности ме вдъхновяват. И когато съм близо до тези хора и правя такава журналистика или да го наречем документално кино, съм щастлив.

Но щастието е женско понятие. Вили Бранд казва: „Щастието идва много рядко и никога не трае дълго.“ Той е при това нобелов лауреат и канцлер на Германия. И за него дори е така. Какво значи щастието? Това са някакви мимолетни състояния, които не са важни за мъжа.

А какво е важно за мъжа?

Страстта да се движи нанякъде – понякога сяпко, но да реализира тази страст.

Един от Вашите интересни проекти е снимането на филма „Страстите български – Българският Великден“ с Тончо Жечев.

След промените направихме „Наблюдател“ и първото, което предложихме, беше този филм. Отидохме в Цариград, вървахме по крепостните стени, плувахме с една лодка. Тончо Жечев възстановяваше през

По време на снимки

цялото време оня невероятен момент на устрем, който е имала нацията в средата на 19 век. Това бяха много хубави моменти. После Тончо много искаше да дойде с мен в Йерусалим, за да направим в 3 серии образа на историческия Исус и появяването на Бога – плът. Отидохме при един банкер да му искаме пари и оня ни каза: „Аз не съм толкова богат“. Тончо беше направил толкова много за България, а нямаше средства да реализира идеите си. Ние не можахме да намерим пари. Малко преди да умре, стояхме пред неговата къща и той ми каза: „Аз се отвращавам от живота. Не искам да живея повече.“

Българската интелигенция като че ли няма глас?

Интелигенцията не е длъжна да се занимава с ежедневието, дневен ред на нацията. Тя трябва да се занимава с големия дневен ред на нацията, с фундаментални въпроси за живота и смъртта, с това каква е целта на

една нация, каква е историческата мисия на България през 21-ви век. Има хиляди други хора, които се занимават с това колко километра магистрала да се направи, как да се посрещне американският посланик и т.н.

Как виждате ролята на българските медии?

Аз не следя българските медии. По принцип нямам необходимост от телевизия в момента. Престанах да следя сутрешните блокове. Голямата публицистика в момента липсва на екрана, може би тя не е необходима исторически.

Смятам, че интернетът е едно място, където свободата е очевидна. Той може да се окаже мястото, където човек ще намери своята същност, доколкото свободата е основен ингредиент, за да правиш каквото и да е. Но освен свобода трябва да имаш и идеи.

Мария Захариева

ТОМА ТОМОВ

е роден на 20 май 1942 г. в София. Завършва Софийския университет „Св.Климент Охридски“, специалност журналистика през 1968 година. Работи като редактор в списание „Младеж“, 1966–1969 г. В периода 1969–78 г. е редактор в новините на Българската национална телевизия. Води седмичната програма „Панорама“, създава и води документално-политическата програма „Светът в действие“. Стажува при Уолтър Кронкайт в Ню Йорк, 1974 г. и в BBC — 1976 г. Прави филми за САЩ, гражданската война в Ливан, за Скандинавия, Англия, Куба, Тайланд. Интервюира Джими Картер, Ричард Никсън, Едуард Кенеди, Юджин Маккарти, Рей Бредбъри, Джек Никълсън, Фидел Кастро, Алън Силитоу, Хенри Мур, Михаил Горбачов и много други. През 1978 година печата сборника „Естеството на властта днес“ в 16 екземпляра, които са иззети от ДС и Тома Томов е уволнен от телевизията. През 1986–89 г. е външнополитически наблюдател на вестник „Труд“. През 1989 г. снима падането на Берлинската стена. Върнат е на работа като политически коментатор в Българската телевизия. През 1993–96 година създава заедно с Димитри Иванов „Наблюдател“ — отначало по Ефир 2, а след това по Канал 1. Т. Томов печели златен медал и Голямата награда на Световното архитектурно биенале 1982 за филма „Кендзо Танге“. През 2001–2002 година работи като директор на новините и води програма „Наблюдател“ в Нова телевизия. От май 2005 г. до август 2006 г. е заемал поста главен редактор на в. „Стандарт“.

За фасадата и задния двор в българското кино

Дните на българското кино се проведоха от 10 до 12 февруари в кино „Луцерна“ и в кинозалата на Филмовата академия под патронажа на министерствата на културата на България и Чехия. Партньор на БКИ беше чешката Академията за филмово изкуство.

За четвърти път Българският културен институт в Прага успешно напомни на чешката културна общественост, че в България се създават добри, на високо професионално ниво филми.

Лично аз успях да видя два от 20-те представени филми – „Кецове“ и „Love.net“. Филмът „Кецове“ с режисьори Иван Владимиров и Валери Йорданов, и с участието на Филип Аврамов, Валери Йорданов, Иван Бърнев, Васил Драганов, Иво Аръков, Ина Николова, остави в мен различни усещания, но за съжаление, най-вече горчивина. На първо място поставям естествено възхитата

си от тънката, ненаатрапчива и без излишна самоцелност режисура, от раздвижената, убедителна камера и невероятната органичност на актьорската игра. Наред с това и богатата образност и метафоричност на посланието им, макар че именно то безкрайно ме натъжи. Въпреки вродения си оптимизъм, изпитах нещо, което рядко ми се случва – отчаяние. Отчаяние и болка заради младото българско поколение, което е натикано в задния двор, обречено на празнота, безцелие, заобиколено и притискано от насилие, на което може да отвърне единствено също с насилие. И никакво бъдеще. Единствен изход – да напусне България. Колко е тъжно това, знаем самите ние, които отдавна сме го сторили. Случайно срещнали се различни млади хора, обединени от недоволство в личната си съдба, са събрани на един плаж, почти сюрреалистичен за България.

Обединени от безизходицата си тези млади хора се опитват да загърбят проблемите си и да се отдадат на общуването с почти девствената природа. Но реалността грубо им напомня за себе си чрез насилници, станали в страната ни вездесъщи като „мутри“ и заели постоянно

присъствие в най-новите ни литература и кино. Следите с любопитство лишеното от особени събития еже-

дневие на тези отшелници аутсайдери; дори и любовта – най-неизбежното преживяване за възрастна им е някак осакатена, неистинска и стомахът ви необяснимо се свива от напрежение. Че то лятото така или иначе ще свърши, а после? Къде е мястото на тези духовни, чувствителни хора?

Впечатлен съм от невероятната метафоричност на филмовото производство. Например гайдата в ръцете на чернокожия и великолепния родопски фолклор? Ами кецовете, които успешно са избрани за заглавие на творбата? Показани в началото и акцентирани във финала, те затварят рамка, която ме смачка и навярно дълго няма да мога да се измъкна от нея. Помислете си, какво ще оставят те, обречените на безвремие наши деца, на своите деца? Нима само евтините си, износени, вмирисани кецове? Господи, дано не е така!

От зловонието на кецовете се опита да ме измъкне вторият филм и „Love.net“ (режисьор Илиян Джевелеков, в главните роли: Владимир Пенев, Христо Шопов, Захари Бахаров, Лилия Маравиля, Койна Русева, Джон Лоутън, Диана Добрева, Диляна Попова, Мик Бокс, Йорданка Кузманова,

Лора Чешмеджиева и др.) Да, тук вече надникнахме в друг български свят, който спокойно може да бъде и световен. Като темата с неизмерните възможности на интернета. Страхотна находка на авторите! За нас, другите от 20 век, това е като фантастика, но сигурно е така, повярвах им. Фантастика ми се струваше и заобикалящата героите среда, имам предвид жилищата им с интериора, кухнята, после офисите, сладкарниците, кафенетата и ресторантите. Да, има и такава България, но тя е, припомням статистиката, за съвсем малък процент от обитателите ѝ. Иначе и тук трябва да похваля от сърце създателите, всичко е поднесено професионално, истински се наслаждавах на остроумния диалог, на тънкото, прекрасно, небалканско чувство за хумор, забавлявах се, както отдавна не ми се бе случвало пред екрана. Вечната тема за любовта, въпреки съвременните ѝ измерения и отклонения с много повече секс, отколкото сме свикнали да се показва, все пак е великолепно защитена и аргументирана с емоционални трепети. Този филм ми напомня фасадата, радваща очите с богатия си сецесион. Ала зад нея е и задният двор, за който стана дума. Дано стане чудо, та като Авгиевите обори един ден да дойде митически герой и да го помете. Да, ние българите все на чудо се надяваме. И все още да не се излагаме пред чужденците, както бе напомнено и в тази забавна история.

И двата филма – „Кецове“ и „Love.net“ – изгледах с огромно удоволствие и изпитах спонтанно чувство на гордост, че в България творят толкова много талантиливи, интелигентни млади хора.

Васил Самоковлиев

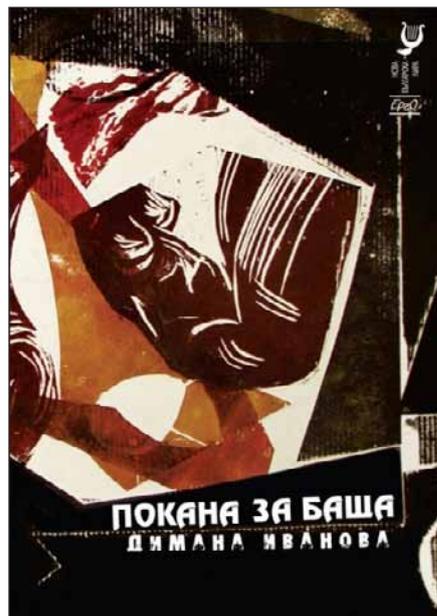
Няколко щриха към книгата „Покана за баща“ на Димана Иванова

В търсене на „лицата“, съставлящи съвременния модерен български автор в новите времена, ние можем само плахо да забележим неговите появи, множества, едновременни „битиета“ с техните различни „езици“, с отделни времена и географии. Така в единния роден литературен свят ние естествено приютяваме и разнотипните почерци, наследени от литературната/лирическа традиция, и отделните, много „родини“, пренесени и побрали голямата Родина в себе си, въплътени от поколенията емигрантски човешки съдби, наслоили се с превратностите през годините.

В тези изгубвания и намирания от новата ни история ненадрапено и логично виждаме и полагаме лириката, писана по света от българи, но оставаща, а и така уникално разширяваща родното небе и земи. Тук някъде откриваме истинската идейно-естетическа „автобиография“ и началата на стихотворната книга „Покана за баща“ от Димана Иванова. Това е дебют, който поставя творческия образ на поетесата именно в това еklekтично и единно „лице“ на модерния автор, който е събиращ в едно много възможни мисловни култури – на писател, критик, есеист, журналист, преводач, литературен историк. Д. Иванова изпълва това разнородно съдържание и точно оттам проискриват лирическите отблясъци в сборника. Сложното писане в модерността, побрало дългата памет, интелектуално-ерудитските наслоения и психологически метаморфози на автентичната споделяща лирическа образност в пълна мяра, определят характеристиките на стила в стихотворенията от книгата. И всичко, отнесено до езика, до формалните и съдържателни страни тук е обяснимо само през тези привидно опосредствани, но открито налични и ясни послания, където поетичното не е само това, но е и сложно споделяне, и живот на интелектуалеца, на поетесата с много „имена“, – освен всичко сега споменато, възприела и умножила силните традиции на Багряна, с нейния езическо-първозданен виталистичен устрем, превърнат в културна и естетическа идея на стихотворния образ. Различаваме и „фрагменти“ от лекия, лапидарен, изчистен съдържателно стил в поезията на Ек. Йосифова.

И едновременно с привидното „лесно“ битие, с което идва тази поезия, на пръв поглед имаща и тоналности на женското писане, в същината си тя е широко оразмерена от заемки, памети, топонимии, философски и естетически заложенни пластове, без които нейното разбиране е невъзможно, защото точно през тази „лекота“ стихът допуска истинския дълбинен смисъл, който носи. И тогава читателят се впуска френозно в гледки, картини, „разкази“, в увличащи лирически мелодии и образни попадения.

В този смисъл „разходката“ не е само разходка, а е и идейно-емоционален акт, чувствено обогатяващо изживяване, което остава да надделява над всичко друго естествено постигнатият тон на преждевременно помъдрелия и отговорен пред своя морален кодекс млад човек: „... А някога обичах до забравя // да гледам книги по антиквариатите, // витрините в квартала Стара Прага, // обичах с часове да наблюдавам. // Сега обичам с часове да гледам // замисления пергамент на твойта кожа... // ... Недей ме гледа с толкова широки, // разтворени до болка циферблати, // а тъжно вдишвай днес от любовта ми, // отмервайки // минутите до края. // Да завъртим по генната спирала // живота си над тази адска бездна, // преди с върха ѝ, в Синевата спряла, // с последната минута да изчезнем!“ („Японския часовник“). Това е едно пътуване и търсене в широкия свят на пъстра самота и изгубвания, съставен от географии, имена, континенти, от исторически и настоящи светове, където той намира себе си в стоплящия „малък“ дял от голямата вселена на думите, идеите,

на лирическата топлина и полузабравената нежност, съставляща човека и човешкото. Това е глас, впуснат към намирането чрез словото на своите жадувани „малки“ земи и родини, нямащи нищо общо с видимия, реален смисъл на нещата.

В конкретен, буквален аспект, книгата на Димана Иванова е обещаващо начало, побиращо по такъв удивителен начин много енергии, единства и противоречия. Запомнила и творчески пресътвори в талантливо лирически послания много от културните и литературни кодове на съвременното, тя вещае силно продължение в доизговарянето на ярко вложените вече теми, мотиви, образи.

Пламен Пенев

Димана Иванова, „Покана за баща. Стихотворения“, Издателство „Ерго“, 2012
Публикува се със съкращения

Фридрих Дюренмат

Първия път, когато видях Дюренмат, той четеше „Нойе Цюрихер Цайтунг“ в 502 стая на хотел „Европа“ в Цюрих и беше по чехли. Видях само гърба му. Той не се обърна да ме погледне, а и аз не знаех, че е Дюренмат. Бях почукал на вратата, беше казал „да“ и аз бях влязъл с чиния плодове. Бях келнер в хотела и шефът на рецепцията Сантос ме беше изпратил да ги занеса. Клиентът рекламираше. Клиентите на хотел „Европа“ често рекламираха. Бях донякъде възмутен, защото в 502 не трябваше да има гост. Нямах я в списъка от стаи, които домакинката ми беше дала същия ден следобед. Но сложих в една чиния чепка грозде, ябълка и банан, салфетка и нож, и както вече казах, ги занесох в 502 стая.

– Грюци – поздравих с мазен келнерски глас. – Ето ви плодовете, бите.

– Данке – измърмори мъжът, обърна се за миг и пак продължи да чете. Поослушах се и сервирах плодовете на масичката до прозореца като мърморех любезности. Но така или иначе – нямаше бакшиш.

Пожелах на гърба приятна вечер и си тръгнах в не особено доволно настроение. От една страна – заради бакшиша, от друга – този тип едва се беше обърнал да ме види. Но преди да изляза забелязах две неща. Чифт кафяви обувки, сложени на шкафчето до вратата, и книга. Обувките бяха явно много скъпи. Не бях виждал по-красиви обувки. А книгата беше обърната с лицевата част надолу и на задната корица имаше снимка. Не бях сигурен, но дори малкото, което видях от мъжа, ми заприлича на човека от снимката.

Слязох долу на рецепцията. Сантос беше заминал и там беше нощният администратор Мюлер.

– Какъв е той в 502 стая? – попитах.
– Какво? – не дочу Мюлер. Беше над 70 и като изключи слуха му – общо взето, във форма.

Повторих и погледнах към черната дъска от дясната страна на рецепцията. На нея върху малки квадратчета с номерата на стаите бяха напи-

сани имената на гостите и датите, на които щяха да останат в хотела. Мюлер също се обърна към дъската, приближи се до нея и каза:

– А – а! Хер Дюренмат.

– Писателят ли?

– Да.

Бях впечатлен. Преди години бях чел една книга от Дюренмат на български. Казваше се „Убиецът и неговият палач“ или нещо такова. Четох я през една безсънна нощ само няколко месеца след като се бях оженил и бракът ми се струваше доста страшно нещо, толкова страшно, че се чудех дали изобщо има смисъл да участвам в него... Изданието беше доста старо, книгата не ме беше впечатлила особено, но все пак я бях прочел през онази нощ и след това се бях почувствал по-добре и не знам защо си мислех, че авторът е умрял. Освен това бях в София, а сега бях в Цюрих, бях емигрант, работех в хотел „Европа“ и току-що бях сервираше плодове на човека, който я беше написал. Така че той беше жив. Точно това ме учудваше.

Побъбрихме с Мюлер и се върнах в кафенето, където трябваше да сервирам вечерята на собствениците на хотел „Европа“, докато си мислех за писателите. Те бяха винаги живи, дори когато ги нямаше. Продължих да си мисля и на другия ден, а когато разгледах вестниците и прочетох, че същата вечер Дюренмат е връчил някаква награда на Вацлав Хавел от името на швейцарските писатели в Цюрих, бях още по-разочарован. Дюренмат ставаше все по-жив и това ми се струваше ужасно досадно. Чудех се дали има нещо по-досадно от жив писател.

Втория път, когато видях Дюренмат, той беше с жена си. Биваше си я. Беше висока, около 50 – те и още красива. Двамата влязоха в кафенето и седнаха на масата до прозореца към „Дюфурщрасе“. В ъгъла. Поръчаха кафета. Носеха си багажа и си помислих, че явно си тръгват от хотела. Този път огледах добре Дюренмат. Беше минал 50, надебелял, плешив,

очилат, мрачен, среден на ръст, небрежно облечен, неразговорлив. Появиха се собствениците на хотела. Хер Шох и хер Цанер. Засуетиха се около семейство Дюренмат. По-активен беше хер Шох, а и с по-ослепителна усмивка. Аз продължавах да нямам работа, както обикновено в следобедните часове, и докато висях до входа на кафенето, дочух нещо от разговора. Но не го разбирах, защото говореха швейцертуч, а аз едва се оправях с него. После Дюренматови ме повикаха да платят. Пак не ми оставиха бакшиш и поеха с багажа си към изхода.

– Къде отивате сега? – провикна се след тях хер Шох.

– В Париж – отговори жената на Дюренмат.

Тя беше по-разговорлива, а и се усмихваше. Докато мъжът ѝ продължаваше да си мълчи и да се мръщи. На другия ден, докато бъбрехме със Сантос, го попитах:

– Познавате ли писателя Дюренмат?

– О, да – отговори португалецът.

– Той е редовен клиент на нашия хотел.

– Тъй ли? – учудих се аз. – Откога?

– От пет – шест години. Винаги идва при нас, когато има работа в Цюрих. Винаги в 502 стая. А за жена си наема 503 – а. Да, от пет – шест години.

– Защо спят в различни стаи? – учудих се аз.

– Не зная – намръщи се Сантос. Беше чувствителен тип с физиономия на хидалго. Минаха няколко седмици и Дюренмат се появи отново. Беше неделя вечер и аз видях през стъклата на кафенето как опелът, който жена му караше, спря пред входа на хотела на заснежената улица. Портиерът Хамуд от Бангладеш, също емигрант като мен, излезе да помогне за багажа. Дюренмат и жена му вървяха след него, когато влизаха през стъклената врата във фойето. Хамуд се качи с асансьора и куфара, а Дюренмат и жена му влязоха в кафенето, седнаха в ъгъла до прозореца към „Дюфурщрасе“, на масата, на която бяха седяли последния път. Аз

отидох при тях, поздравих ги с добре дошли като стар приятел, те също ме познаха и този път и двамата ми се усмигнаха.

Тук му е мястото да кажа нещо. През времето, докато не бях виждал Дюренмат, му бях простил, че е жив. В крайна сметка, това не беше чак толкова лошо, а си имаше дори и предимства. Дори веднъж, докато минавах край една книжарница, видях отпред на масата сред купищата книги по един франк една книга от него – „Посещението на старата дама“ и я бях откраднал. Бях я донесъл в служебното си шкафче в хотел „Европа“ и бях решил, че следващия път, когато видя Дюренмат, ще взема автограф от него.

– Едно кафе и еспreso – каза Дюренмат.

– Порция или чаша кафе? – попитах аз.

– Порция – рече той.

Влязох в офиса.

– Една порция кафе и едно еспreso – казах на Джордже. Румънецът бюфетчик. – Но направи порцията както трябва.

Обикновено Джордже правеше порцията кафе без да сменя кафето в цедката. Просто натискаше два пъти копчето за парата.

– Защо? – попита той. Беше много мързелив бюфетчик.

– Защото е за един писател.

– Какво ме интересува – отвърна Джордже и направи порцията както си знае, а аз го намразих. Но не много и не за дълго.

Занесох поръчката.

– Каква е разликата между порция и чаша кафе? – попита ме Дюренмат.

– В порцията слагат повече вода – отвърнах аз.

Той се засмя. Зачудих се дали момен-

тът е подходящ за автограф и реших, че не е.

Такъв си бях.

И след малко си тръгнах. Неделя вечер ми беше последната работна от седмицата.

В понеделник вечер не бях на работа, но пак наминах към хотел „Европа“. Трябваше да оставя на хер Цанер фотокопието от емиграционния аусвайс на жена ми, с което да оправдая стоте франка детски надбавки, които получавах всеки месец за сина си. Тъй като в аусвайса й беше вписан синът ни, а жена ми не работеше.

Беше лепкава, снежна, студена, декемврийска понеделник вечер. Бях взел с мен и Виктор, заедно с бебешката количка. Да го разходя. Хванах трамвай от Парадеплац до Белвью, а оттам по заснежените улици стигнах до Дюфурщрасе. Оста-

вих количката пред входа, извадих бебето, взех го в ръце и влязох във фойето на хотела. Там беше Сантос, заедно с Дюренмат и жена му. Те пак бяха с багаж. Плащаха и си тръгваха.

– О, какво хубаво бебе! – извика госпожа Дюренмат, щом видя Виктор. И протегна ръце към него, но той не я хареса. Беше на една годинка, но вече си имаше вкус. Тя обаче не се отказа и продължи да му говори и да го закача, докато аз казвах на Сантос да се обади на Цанер, за да му каже, че съм донесъл копието от аусвайса на жена ми. Дюренмат пак беше кисел и едва отговори на поздрава ми, а след малко се качи заедно с жена си в опела и заминаха в снежната вечер.

Това беше в понеделник, а в сряда, докато се оправях за работа, в квартирата ни на „Щауфахерщра-се“ и Виктор щуреше из стаята, по телевизията съобщиха, че писателят Фридрих Дюренмат е умрял предишната нощ в къщата си в Нойбург, както на немски превеждаха Ньошател. Развълнувах се много и щом жена ми влезе в стаята, веднага й съобщих.

– Дори не можах да взема автограф от него – казах.

– Защо? – попита тя.

– Не знам – отвърнах.

– Такъв ще си останеш – констатира тя.

После отидох на работа, а Цанер ме повика да си получа заплатата. Това ставаше в таванската канцелария на хотела. Качихме се в асансьора и потеглихме.

– Днес съобщиха, че нашият гост Фридрих Дюренмат е умрял – казах на Цанер.

– Наистина ли? – изквича той.

– Съобщиха по телевизията.

– Всички ще умрем един ден – каза той.

И отидохме да ми даде чека за заплатата. Беше включил и стоте франка детски добавки за Виктор.

Слязох долу и спрях до рецепцията. Там беше хърватинът Зоран, администратор.

– Знаеш ли, че Дюренмат е умрял? – попитах аз.

– Кой?

– Фридрих Дюренмат, писателят, който идваше в хотела.

– Тъй ли? – попита той любезно.

Зоран беше винаги впечатляващо любезен.

– Да – казах, – много жалко, нали?

– Аз не го харесвах – отвърна той, – беше лош клиент. Винаги рекламираше и не оставяше бакшиш.

Минаха няколко месеца. По вестниците писаха много за Дюренмат. Смъртта го беше направила още по-известен. Малко след него умря и Греъм Грийн – пак в Швейцария, но за него не писаха толкова. Все пак Греъм Грийн беше англичанин, а Дюренмат – швейцарец. Разбрах, че тържествата по случай 700-годишнината от създаването на швейцарската конфедерация ще започнат в техния парламент с пиеса от Дюренмат. Изобщо, много го хвалеха и писаха за него, публикуваха снимки от къщата му, негови рисунки и откъси от негови книги. После нещо поутихна, докато в едно немско списание се появи статия за скандал между жената на Дюренмат и загубилият изборите шеф на германските социалдемократи Оскар Лафонтен.

Карали се на някакъв кораб, но до бой не се стигнало.

Една вечер през пролетта си бърбех с новия нощен администратор на хотел „Европа“. Беше натурализиран швейцарец от Турция. Разясняваше ми житейската си философия. Няколко пъти ми повтори основната мисъл в нея. „Ако мъжът в семейството е добре, и на жената ще бъде добре“. Показа ми и новия си швейцарски паспорт. Беше го получил след десет години постоянно пребиваване в Швейцария.

Тогава пак спря опелът на Дюренмат и във фойето влезе жена му. Разбиха се, сама.

Влезе и поздрави. Каза, че има резервация. Не беше за някоя от предишните им стаи.

Администраторът й даде ключа, фрау Дюренмат се нареди да тръгне към асансьора, но той й извика да си остави паспорта.

– Аз съм фрау Дюренмат! – рече тя.

– А аз съм хер Сюлейман – отвърна той.

СТЕФАН КИСЬОВ

е роден на 30 април 1963 година в Стара Загора, където завършва гимназия с преподаване на френски език „Ромен Ролан“. Учил е в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, в Софийския университет „Климент Охридски“ и в Парижката Сорбона. В стремежа си да опознава живота и трупата жизнен опит като писател сменя множество професии, но никъде не се задържа за дълго, често пътува и живее в различни градове и държави. Работи като електромонтьор в трамваен парк в София /1984–85/, като сценичен работник в Старозагорската опера /1986/ и НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“ /1999/, като сервитьор в НДК /1988/ Интерпред София /1990/ и резиденция „Бояна“ /1998/, в хотели на Черно море в Слънчев бряг /1986, 87/ като администратор, а по-късно в софийската Нова телевизия /1995–96/. През 1990 година емигрира със семейството си в Швейцария, където остава да живее в продължение на две години предимно в Цюрих, но след това се звърща в България. Пише от съвсем малък, започва да публикува сравнително късно в „Литературен вестник“ през 1995 година, където създава и поддържа рубриката „Криминале“ в продължение на шест години. През 1986 година дебютира с романа си „Джубокс“, в който пресъздава атмосферата на т.нар. „гларуски години“ от времето на социализма. Следват романите „Никъде нищо“ и „Не бъдете сомнамбула“ /2000/. С романа си „Екзекуторът“ става първият носител на наградата за български роман „ВИК“ през 2004. Други негови произведения са „Един сервитьор в резиденция „Бояна“ (2004), „Твоето име е жена“ (2007) „Воайорът и квартирантката“ (2008), „Тайната на рицаря Капулети“ (2011) Живее в Прага.

Войводово – къс от чешко-българската история

На 14 март заседателната зала на Народната библиотека в Прага (Клементинум) събра представители на чешката и българската общности, за да чуят лекцията на антрополозите Марек и Ленка Якоубкови „Войводово – чешко селище в България“. Организатори на срещата бяха Славянската библиотека и Българския културен институт. Двамата млади антрополози разкриха любопитни факти около създаването на село Войводово в Северна България, което през 1900 г. е било заселено с чехи, идващи от Банат. Това село е просъществувало до средата на миналия век, а неговото обезлюдяване по това време е белязано от реемигрирането на потомците на първоначално заселилата се чешка общност обратно в Чехословакия.

Лекцията бе съпроводена с нагледен снимков и видео-материал, които двамата лектори коментираха и допълваха с преки впечатления върху живота и поминъка на „българските чехи“ като разказваха за срещите си с тях и с техните потомци. Научното изложение на лекторите бе последвано от дебати, в които имаха възможност да вземат участие всички присъстващи и да зададат своите въпроси. В последвалите дебати се включиха присъстващите потомци на „войводските“ чехи, които със своите лични истории обогатиха научно изложената фактология с разказаните от тях реални житейски преживявания и спомени. На тази лекция Марек и Ленка Якоубкови представиха книгата за Войводово, която отразява срещите на Марек Якоубек с жителите на това населени с чехи село. Названието на книгата е „Войводово – къс от чешко – българската история“ („Vojvodovo – kus česko-bulharské historie“) и е съставена от единадесет разказа с мемоарен характер, проникнати от личната история на всеки от разказвачите. Текстовете са съпроводени с научни коментари и бележки от съставителите, а също така и с приложения на богат снимков материал. Интересът към историята на Войводово бе неочакван дори за самите инициатори на този научен проект – антрополозите Якоубкови. Те споделиха, че когато са започвали своите теренни експедиции през 90 години на територията на България, изобщо не са предполагали, че може да последва толкова голям интерес както от чешка, така и от българска страна. В ретроспекцията на техния разказ прозвучаха любопитни факти

от процеса на научната им работа и от срещата с жителите на българските села. Семейство Якоубкови дори споделиха личен факт, свързан с избирането на име на малката си дъщеричка,

Ивана Сръбкова

Марек и Ленка Якоубкови

която кръстили на една от жителките на Войводово. Инициатор и модератор на културното събитие в Народната библиотека бе българистката Ивана Сръбкова, която е известна на читателската аудитория със своите преводи на съвременна българска проза. На лекцията присъстваха представители от Българското посолство и Българския културен център, научни дейци и представители на широката

българска и чешка общественост. Културното аташе на българското посолство Горяна Ленкова, която притежава завидна бохемистична компетентност и образование, не скри своя афинитет към подобен род събития, в които изкристализират историческите взаимодействия на двете култури – чешката и българската. Всичко това прозвуча в заключителната й реч на финала.

Румяна Георгиева

Сърдечен автограф от Хавел

На 18 декември 2011 г. ни напусна завинаги последният президент на Чехословакия и първият президент на Чешката република Вацлав Хавел. Освен известен дисидент и политик, водач на „нежната“ революция, Вацлав Хавел е и световноизвестен драматург, автор на голямо драматургично творчество в стила на театъра на абсурда. Спомените си за човека Хавел и за постановките си на две известни негови пиеси – „Аудиенция“ и „Вернисаж“ разказва режисьорът Николай Гундеров (б.ред.)

Николай, ти си имал честта да се срещнеш с президента Хавел. Какви са спомените ти от тази среща и какво ти направи най-голямо впечатление у него?

Първа бе срещата ми с неговите текстове. Когато прочетох графичната му поезия – неговата първа книга със стихове – бях още студент в Софийския университет. Следващите ми „срещи“ с него бяха пиесите, писмата, интервютата му и инкриминираните му текстове. Още тогава ми направи огромно впечатление неговото особено внимание към думата като знак, който може да осмисля, но и да манипулира. Зад етикета „абсурдно“ винаги се е крила деликатната оптика на човек, чиято литература осмисля битието. Всъщност творчеството на Хавел е жест срещу замръзналата оранжерия на несвободата. Струва ми се, че е несправедливо да бъде ограничаван само в тясната рамка на бунта срещу дехуманизацията на една система. Има моменти, които избледняват като стари полароидни снимки, но срещата ми с реалния човек Хавел бе наистина запомняща се. Бях представен от неговата асистентка. Запознах се с него в една малка стая на Divadlo Kašpař. Малко преди това го бях зърнал на постановката му „Аудиенция“ в същия театър и забелязах как той следи реакциите на публиката – интересувахе се от „акустиката“ на зрителското внимание дори повече от самата постановка. Това бе невероятно – драматург със световна слава, президент, а едновременно зрител с финес, любопитен към живите реакции на собствения си текстове. След спектакъла влязох в една малка, опушена от

актьорски цигари стая, пълна със стари табуретки и там стоеше не президентът, а човекът Хавел, сега възприеман като еманация на една епоха. Разбира се, смущението ми бе по най-високото деление от скалата на Рихтер, гледах все пак да не объркам чешките падежи и мисля, че той усети вълнението ми. Покани ме на чаша вино, въпреки че разговорът ни тръгна от темата за бирата – около година играех, заедно с българския актьор Филип Трифонов в Народния театър в София едноактната пиеса „Аудиенция“, която по-късно гостува и в Прага на фестивала на Хавловите пиеси и стана повод за срещата ми с него. Тогава, в тази замъглена от цигари и красиви думи стая, в която съвсем деликатно стоеше Хавел, си позволих и една шега: споделих, че ако актьорът, играещ ролята на Ванек трябва да следва изцяло авторските бележки, то съществува опасност от абстинент той да се превърне в алкохолик. В пиесата диалогът често бе съпровождан от пиене на бира. Разбира се – смехът на Хавел ме накара да се отпусна и впоследствие да забравя за „протоколната“ атмосфера на срещата си с него. По-късно получих плакати и една книга с неговия подпис и така нареченото „сърчице“, което, естествено, и до днес за мен

Вацлав Хавел

си остава един „сърдечен автограф“ от Хавел.

Пиесата „Вернисаж“ на Хавел, която ти постави по време на следването си в DAMU през 2005 г., получи наградата на декана на факултета за режисура. Защо избрах да поставиш точно тази пиеса на Хавел? Какви според теб бяха приоритетите на режисурата на тази твоя постановка, за да бъде тя така високо оценена?

„Вернисаж“, като всеки добър текст за театър, универсализира усещането за самотност и за сила на духа, той е страотно актуален и днес, когато позите на „успешност“ са изпразнени от човешко съдържание, когато „демонстрациите“ на добър и охолен живот са страшно кухи. Нека помислим – не важи ли с пълна сила – цитирам Фром, че да имаш, не означава да бъдеш и обратното. Колко хора познаваме, които са, само заради това, че имат. Тази пиеса отразява

Николай Пенев

„Вернисаж“

„Вернисаж“

модерните проблеми на човешката идентичност. Хареса ми нейния остър проблем – навлизайки в чуждото пространство не ограбваме ли достойнството на личността, парадирайки с фискални кредити, не обезценяваме ли духовните си стойности. Пиесата „аутопсира“ диагнозата на века – тези спиращи дъха спринтове по материалните ценности.

В България си поставял и друга Хавлова пиеса – „Аудиенция“, в която участваш и като актьор заедно с Филип Трифонов в рамките на авторския ви Естествен

театър. Ако не се лъжа това представление играхте и в Прага. Как беше посрещнато то в България и в Чехия? Вацлав Хавел присъствал ли е на него?

В Прага то се игра на две места – в театър „Дейвице“ и на камерната сцена в театър „Акрополис“. Колкото и банално да звучи, преживяването бе незабравимо. Гледах ни чехи и българи. Едните познаваха пиесата изцяло, другите се забавляваха с нашите интерпретации. Опитвах се да играя и на двата езика – ролята на Ванек като че ли го позволяваше, а „чудесният“ пивовар в лицето на колегата ми Филип Трифонов събуждаше залпове от смях. В залата присъстваше Иржи Менцел, поставил я за първи път в света. Това, което чухме по-късно от него зад кулисите, наистина ни направи щастливи, но е нескромно да го предавам сега. Той всъщност посети и постановката ми „Вернисаж“ в DAMU. Това направи и друг негов брилянтен колега – Ладислав Смоляк, чиито думи след спектакъла насърчиха и без това изморените от тежките диалози мои колеги – актьори в академията.

Коя част от творчеството на Хавел ти допада най-много – поезия, есета, драматургия?

Има текстове, които предават посланията си на ултракъси вълни, въпреки големите разстояния. Неговите са такива – няма нужда от предварителни настройки –достатъчно е да обичаш да четеш между редовете. Мислиш ли, че неговите пиеси ще станат по-актуални след смъртта му? Сигурен съм, че сеченето на монети винаги е по-различно от четенето. Стойността на първите може да девалвира, докато „ценните активи“ на литературата са в нейната универсалност и по един странен парадокс – живият автор има само временно значение, но живата литература – вечно. Хавел е толкова актуален, колкото и екзистенциалните теми на битието, около които той винаги е гравитирал.

Как определяш времето в пиесите на Хавел и пиесите на Хавел във времето?

Това е чудесен въпрос с труден отговор. Няма да ни стигне времето,

за да открием бърза дефиниция за него. Във всяка негова пиеса то тече различно, но винаги присъства. Най-болезнено е обаче, когато чрез него се назовава самотата. То е отрязъкът от онова емоционално състояние на човека, който след като е поставил въпрос, преживява чакането на неидващия отговор.

Би ли поставял и други пиеси на Хавел?

С голямо удоволствие. Напоследък си мисля за „Ларго дезолато“ – един пропит с безпомощност и въпреки това търсещ надеждата текст.

Румяна Георгиева

НИКОЛАЙ ПАВЛОВ ПЕНЕВ

(в България известен и с фамилията Гундеров) е роден на 2. 11. 1974 г. Завършва славянска филология в Софийския университет, а по-късно следва режисура в Академията за изящни изкуства в Прага (DAMU). Обсегът на неговото творческо амплуа разкрива талантите му на режисьор, актьор и драматург. Съосновател е на Естествен театър „Trifonoff & Gunderov“, в който е в тандем с известния български актьор Филип Трифонов. Участва в чешки театрални представления и филми още докато е студент в Чехия. Негови авторски текстове са преведени на чужди езици. Свои режисьорски постановки реализира както на българска, така и на чешка сцена. В тандем с Филип Трифонов поставя на българска сцена пиесата на Хавел „Аудиенция“, която впоследствие е представена и на чешка сцена. През 2005 г. поставя „Вернисаж“ на Вацлав Хавел, за което бива оценен с наградата за режисура на чешката театрална академия DAMU.

„Жената като феномен в българо-чешката взаимност“ в Чешкия център

На 7 март, в навечерието на празника на жената, в Чешкия център в София беше представена книгата „Жената като феномен в българо-чешката взаимност (средата на XIX – средата на XX в.)“. Тя е издадена като приложение към бр. 5–6 за 2011 г. на списанието за българите в Чехия „Българи“, чийто главен редактор е Мария Захариева. Именно на нея авторите изказаха специалната си благодарност за оказаната им подкрепа при реализирането на проекта.

Книгата е резултат от проект, възникнал като идея на Анка Златева и осъществена от Любомила Соленкова, Владимир Пенчев, Теодоричка Готовска-Хенце, Ружа Маринска, Ружена Колева-Кочева. Съставител на изданието е Любомила Соленкова. Книгата беше представена от доц. д-р Маргарита Младенова и доц. д-р Елка Дроснева. И от двете беше подчертано навременното появяване на тази книга, нейната необходимост за попълване на една голяма празнота в изследването на българо-чешката взаимност през новото време, а именно ролята на жената в нея. В българското съзнание присъства една кохорта от 20-тина чешки имена, живели и работили у нас, а всъщност те са хиляди. Ние, българите, наистина не си даваме сметка колко много чехи и чешкини помагат за изграждането на България. Всеки според силите и възможностите си в най-различни области на живота – земеделие, занаяти, строителство, икономика, учебно дело, музика, изобразително изкуство. Българското общество все още остава длъжно на тези хора. И тази малка книжка е една малка стъпка към преодоляването на тази празнота. В книгата на вниманието на читателя се представят тринайсет дамски биографични профила. Това са жени,

които играят важни роли на историческата сцена в онова странно, мътно, смутно, но и интересно време. Те са учителки и просветителки, дошли по българските земи, когато те са още част от Ориента, Фани Майзнер и Богдана Ираскова-Хитева. Други техни сънароднички от възрожденското поколение, които не успяват да посетят нашите земи, но са също съпричастни към българската кауза са поетесата, преводачката и авторката на либрета Елишка Краснохорска (Алжбета Пехова), писателката и фолклористката, мечтаеща да посети славянския „рай“, Божена Немцова (Новотна, Панкова), белетристката и създателка на чешкия роман Каролина Светла (Йохана Ротова, по мъж Мужакова). Чешко-българската дружба е част и от дългогодишната работа на етнографката и фолклористката Драхомира Странска, Ружена Топка и Мария-Магдалена (Маня) Сисова (съпруга на журналиста Владимир Сис), художничката Анета Ходина, Жозефина Йозеф Шмаха-Огнянова (първата българска царица на чардаша), Мария Мухова (по баща Хитилова и съпруга на големия чешки художник Алфонс Муха), Мария (Маша) Максаво (съпруга на дипломата Прокоп Макса). Може би най-големият подарък както за авторите, така и за гостите на представянето беше присъствието между тях на Ружена Колева-Кочева, племенница на Маня и Владимир Сис. Тя сподели свои спомени от времето, през което живее при чичо си и леля си в Прага. От нейното изказване ясно пролича, че българо-чешката взаимност има своите различни измерения, които далеч не са достатъчно проучени. От авторите на представянето бяха разказани и някои много интересни моменти от живота на представените чешкини, както и личните

им връзки с българите, преплитането на съдбите им и един интересен феномен, че веднъж докоснали се едни до други, те винаги търсят контакта с представители на другата националност. Характерно за всички представени дами е, че самите те, интелектуално надарени и добре образовани, ръководени от едни и същи идеи, едни и същи виждания за живота и с големи сърца, нямат нищо общо с войнствения феминизъм, както подчерта в изказването си Теодоричка Готовска-Хенце. Това са жени, които не стоят по-назад от съпрузите или приятелите си и не са с по-малък принос за популяризирането и защитата на българската кауза.

Трябва да подчертая, че тази книжка е плод на една щастлива историко-бохемистична взаимност. Тя е малка стъпка, която, както подчертаха авторите и съставителката, е и първата от редица други. Те имат намерение този проект да продължи с представянето на чешкини, имащи отношение към българите, тяхната история, литература, език, политика и т.н., през втората половина на XX и началото на XXI в. Впрочем, жените-интелектуалки, които са представените тук, отдавна са признати за изключителен феномен в новата чешка история. Надявам се, че предлаганата книга ще успее да убеди читателя, че те са феномен и на българо-чешката взаимност.

д-р Любомила Соленкова

Трета среща с Прага

Трета я наричам условно. Тя обединява най-вече повтарящото се в преживяванията ми от многобройните пътувания до обикнатия град през 70-те и 80-те години, без разбира се, да липсват и поредните разкрити негови тайни.

ПРАГА РАЗТВАРЯШЕ ШИРОКО ГОСТОПРИЕМНИТЕ СИ ОБЯТИЯ

Пристигах по едно и също време – през септември – сам, защото Татяна вече бе започнала новата си учебна година, а в края на декември за празниците двамата с нея, понякога и с приятели. Пътувахме със самолет, тогава за билет отиване и връщане преподавателската заплата богато стигаше, че и артисваше. На няколко пъти се възползвах от добрите си контакти с чешките туристически партньори, така че направо си артисваше цялата. Сиреч пристигах в Прага или с последните чешки самолетни групи от Слънчев бряг, или с влак за по-бедните групи от Поморие. С влак е доста уморително, макар и с кушет. Цяло денонощие, но нали бе аванта, а знаете какво казват чехите за авантата: и шамарът не боли, щом е аванта. Ако по онова време имаше вълшебници и ми бяха предложили пътуване нанякъде, нямаше и да се колебая – „Прага, естествено, пък ако ще и на магаре!“ Представяте ли си? През Югославия, Унгария, Словакия и Моравия, дни и нощи на магаре! Ала носещата радост цел винаги си заслужава всякакви мъки и изпитания! Всеки път отдалеч се радвах на предстоящата си среща с любимия град. След толкова години тя всеки път разтваряше широко гостоприемните си обятия само и единствено за мен, като за стар и верен приятел. И да не мислите, че съм си представял как за пореден път ще вдигам глава и ще цъкам с език пред емблематичните й паметници? Как ще щракам с фотоапарат, какъвто по онова време дори няхах? Или че ще хукна по музеи и галерии? Или пък, да ме прости Татяна, че ще отмятам и разхвърлям чешки пухени завивки с някоя дългокрака чехкиня? Как не! Срам ме е да си призная, но самоиронията ми ме ръчка с палец да го сторя. Какви ти забележителности, какви ти чехкини, в ума ми се поти халба студена бира с бяло калпаче, а уста ми слюноотделя при представата за

чешка шунка с чешка горчица и топли чешки хлебчета! Какво да се прави, нали вече припомних старата истина за любовта на мъжа, а аз съм все пак първо мъж, после бохемист и прагофил! Е, бирата е само един от пражките магнити. Притегателната сила на магическия град си остава в цялостната му атмосфера с богато минало и много красота, заредена с дух, романтичност и емоционалност, за която определена заслуга има и бирата. Защото, както казвам на туристите, истинска бира е само чешката, в други страни това питие е просто имитация, къде по-добра, къде по-недобра.

ДА ЖИВЕЙ, ЖИВЕЙ СРАМЪТ!

Впрочем пренебрегваните архитектурни паметници на Прага не ми останаха дължни, успяха да си отмъстят. Веднъж ми зашлевиха такава плесница, че ми писнаха ушите, а бузата ми и сега пламва като трябва да си го призная. В декемврийска празнична вечер се разхождахме из Старе Место с приятели, които бяха за първи път в Прага. Знаете колко красиво е осветена нощем тя, дори според мен от многото й премени най-й приляга нощната. Та мотаем си се ние из Старе место, приятелите охкат

и ахкат от възторг и все питат – а това какво е? Ами като не знам?! Освен за астрономическия часовник и туктаме за нещо дребно, трябваше да отвърщам само с „Не знам!“. Не знам за Тинския храм, не знам за Рудолфинум и не знам какво си още „Не знам!“. Една отколешна приятелка от компанията не издържа и в типичния си артистично-хашлашки стил ми кресна: „Не те ли е срам, бе! От колко години идваш в Прага и да не знаеш? И ми се пишеш голям бохемист!“

Да живеј, живеј срамът! Колко ли чудеса са сторени, тласнати от него? Още на другия ден си купих първия попаднал ми пътеводител и съвестно започнах да го чета. Оказа се не само приятно, а и полезно за бъдещето ми четиво, макар тогава да не съм и подозирал, че няколко години по-късно ще си вадя хляба, разказвайки на разни езици нещата, които тогава прочетох в тази стократно прелиствана днес книга.

Именно от нея узнах, че домът, под чийто покрив в апартамента на своите приятели Павла и Николай Георгиеви, ние имахме свой постоянен пражки подслон, е ренесансова постройка от края на шестнайсети век и че в него в началото на осем-

найсети век е живял първият кафеджия на Прага, арменец. Започнал като по ориенталски разнасял кафе по „староместките“ улици и дюкяни, а по-късно отворил и първото кафене отвъд Карловия мост, днес там е ресторант „При трите щрауса“. Подробностите дойдоха по-късно, в онези години приповдигнатостта идеше от общото впечатление, от цялостната старинна осанка на постройката. Влизаш през висока, тежка, дървена порта, минаваш малък сводест тунел под северните етажи на сградата, излизаш в малък двор. Веднага вляво

ПРИ ПРИЯТЕЛИТЕ СИ СЕ ЧУВСТВАМ КАТО У ДОМА

На нашето пражко убежище и неговите домакини дължа специално внимание и огромна благодарност. Без тях нямаше да посещавам толкова често Прага, без тях нямаше да издържим и на изпитанията на първите месеци на емиграцията си, сега нямаше да сме тук с вас и аз, убеден съм, нямаше да напиша нито ред за Прага и нашата взаимна любов. Не зная какви са вашите приятели, нашите, благодаря на Бога за тях, са истински. Без корист в отношенията, с много обич, всеот-

доха се, но не по български или чешки, останаха добри родители и приятели, и до днес се виждат поне веднъж в годината. Николай живее в театъра си и с театъра си в Софийския университет, Павла с новия си мъж в Карлин, а децата пораснаха и се пръснаха из Прага. Няма го и някогашното очарование на това профанизирано от туризма днес кътче на Старе Место. В онези години наоколо си имаше всичко – и бакалница, и хлебарница, и месарница, и кръчмички, естествено. За мен особени емоции предизвикваше например фактът, че отиваме до кръчмата с огромна трилитрова керамична кана от България, пием по една бира на крак докато ни я напълнят, и си я отнасяме вкъщи. Обикновена гледка бе да срещнете дете, изпратено от родителите си, да мъкне подобна кана с монети на дъното към най-близката кръчма. И това вече го няма. А тогава? Тогава всичко си бе като в старите филми и аз се опитвах да се впиша в тях. Познавах добре само центъра на града, повече не ми и трябваше. През деня, докато Николай бе на работа /беше режисьор в телевизията/, аз помагах за децата и с каквото друго можех на Павла, после се мотаех из уличките, най-вече през Карлов мост и по Мала Страна или из Старе Место и по Вацлавака, зяпайки по фасадите и търсейки нови находки по украсите им, влизаш в книжарници, купувах си и плочи с песни на любимите певци, посещавах офисите на познати, с които се бях сдобил от „Златния Орфей“ и „Златната ракла“, както и на други, за които съм останал незабравим екскурзовод. Пообиколих и някои от крайните квартали на Прага, за да гостувам на някои от тях. Виждах, че и тукашните панелни колективни спални са почти като нашите /почти, защото имаше красиви паркове, а алеите, тротоарите, всичко около блоковете бе подредено и чисто/, возех се на метро, горд, че всеки път се справям с новия начин на таксуване. Казвам горд, защото не съм от най-сръчните, опре ли до техниката. С всяка нова нейна придобивка в началото се чувствам безпомощен, много пъти дори и смешен. Къде на бира, къде на кафе, къде за вечеря, не мога да се оплача от липса на чешко гостоприемство. Разбира се, както вече стана дума, в повечето случаи за еднократна употреба. Често

„При златната змия“

и насреща вдясно стълбище с вити каменни стълби, които водят от двете страни към външните коридори на етажите. На чешки те се наричат *равлаш*, на български се налага да се опишат. Може да се преведат и като чардаци, но трябва да уточня, че като тези в Рилския манастир, защото лично аз свързвам чардаците най-вече с чорбаджийските къщи. Можете да ги видите в старите жилищни сгради и в Старе Место, и в Мала Страна и в Жижков. В двата им края някога е имало общи тоалетни /сигурно ви е направило впечатление по старите филми/, на тях са външните врати на всяко едно от жилищата. Нашите приятели живееха на последния етаж, от който лесно си бяха направили вътрешна стълба и към тавана, където бяха спретнали стая за гости. Както сами се досещате, при стопанин българин, тя рядко оставаше незаета.

дайност и взаимност, която трае вече десетки години. Няма бартер като при чехите на грам и сантиметър. В дома на всеки един от тях аз се чувствам като у дома. По кадастър свой дом имам само в Поморие, а инак и в Пловдив, и в София, и в Габрово у най-най-добрите ни приятели. Един от тях казва, че съм бил най-очарователната освободеност, Татяна ми е по-стеснителна, но вярвам, че и тя се чувства прекрасно с мен.

„ПРИ ЗЛАТНАТА ЗМИЯ“

така се казва пражкият дом. Ще го познаете лесно, намира се на улица „Карлова“, на стената към малкото площадче пред Клементинум има емблема със златна змия. Столетия там е имало кафене, дори и в соцлагера. Сега се смениха какви ли не магазини, знаете как изглежда „Карлова“, една от главните артерии на туристическите маршрути на „Кралския път“. Отдавна ги няма там и моите приятели. Разве-

вземах Николай от офиса му в сградата на телевизията, днес като някога отново някаква банка, на Сеноважния площад, който тогава носеше името на родоначалника на соцреализма Максим Горки. Прибирахме се у дома, хапвахме, вземахме децата и отивахме с тях на Кампа, където ги оставяхме да лудуват, а ние продължавахме сладката си приказка за туй и онуй в България, която определено липсваше на моя приятел. Нататък по Карлов мост, обратно пак по Карлов мост и никакви тълпи, и никакви опашки пред скулптурата на Ян Непомуцки. Сега си давам сметка, че май Карлов мост остава като най-солиден обобщаващ момент в описаните преживявания от онези години. Но за това малко по-после.

ПРИСТИГАХМЕ ПРЕДИ КОЛЕДА И ХУКВАХМЕ ПО УЛИЦИТЕ И ПЛОЩАДИТЕ

Акцентът на тази обобщена трета среща с Прага обаче са неколкото пъти празнувания на Коледа и посрещането на поредната Нова година. Вярвам, добре познавате онази празнична атмосфера не отсега и сигурно ще се съгласите, че за нас, българите, това е било невероятно, изключително преживяване. Пристигахме преди Коледа и хуквахме по улиците и площадите, понякога сами с Татяна, понякога с приятели, които водехме със себе си. Че то само да се разхождаш ти стигаше, за да се почувстваш като в приказка. Къде ти по онова време у нас улични украси, богати, пъстри витрини, дядо Мразовци, ангели, сцени от всякакъв материал на Рождеството с Богородица, младенца, трите влъхви и всякакви животинки. Като казах животинки, та се сетих, че на няколко пъти виждахме и красиви бели кучета с невероятни като мъниста сини очи да влачат по Старе Место шейна с възторжени туристи. Не сте ли ги виждали? А че и до днес отвсякъде звучи коледна музика, сигурно сте регистрирали. Старинни и по-нови песни, омагьосващото многогласие на детските хорове от естрадата на Староместкия площад, прекрасните тенорови височини на Карел Гот почти отвсякъде. Ами опашките пред огромните кащи с шарани като прасенца? Много им се радвах. Най-вече май защото след коледната традиционна вечеря /пържен шаран

с картофена салата/ щях да сложа някоя друга люспица в тънкия си даскалски портфейл с надеждата, че няма да зее от празнота. Веднага след вечерята обичахме да скитаме из мъртвите романтични улочки. Да, наистина мъртви, ни жива душа. Знаете чешката традиция – всички да са си вкъщи със семейството на Бъдни вечер. Най-оживена ставаше стара Прага в полунощ срещу първи януари. А не, в никакъв случай не и такава лудница като днес. Като имате предвид, че живеехме на пъпа на Старе Место и на две крачки от Карлов мост, лесно можете да се досетите, че минути преди полунощ бяхме там – със сребърен поднос, кристални чешки чаши и българска „Искра“, която гръмваше точно в дванайсет, вдигаха се наздравизи, разменяха се целувки и пожелания, всичко както си му е редът. А край нас почти никой – една-две малки компанияйки от нашата страна и още толкова от другата. И както днес, макар и много по-скромно, небето се обсипваше и греиваше от фойерверки, по улиците хора, не тълпи, които весело се поздравяваха на всякакви езици и надигаха чаши или бутилки за здраве и берекет. Ако сте преживели нещо подобно, сигурно и вие си спомняте с удоволствие онези времена, ако не, то има за какво да завиждате. Но със светла завист, моля!

ЦЕРЕМОНИЯ ЗА РИЦАР НА ЧЕШКАТА БИРА

Обещах да се върна към Карлов мост, главният герой на третата ми среща. Към него ме връща и една друга, доста забавна история, свързана отново с любимото кехлибарено питие. Един от познатите ми, с когото често се срещам, тъй като живееше съвсем наблизо до Георгиеви, в „Лилийова“ улица /светът е малък, нали?/, предложи да ме посвети чрез нещо като церемония за истински рицар на чешката бира. Твърдеше, че сред мъжете от Старе Место и Мала Страна е прието като традиция всеки млад мъж, любител на бирата, да бъде признат за неин рицар, ако докаже за една вечер да изпие във всяка кръчма на „Нерудова“ в Мала Страна по една бира. А по онова време тези кръчми, без да съм ги броил, трябва да са били повече от десетина. Можех ли да откажа на такава предизвикателство, макар че

никога не съм се перчил като пияч, а и никога не ми е харесвала онази нашенска черта да се правим на големи мъже с това кой колко изпил. Голяма гордост! Ала в Прага, и то за бира, нямаше как да не опитам поне веднъж и аз да се направя на пич, пардон, да стана бирен рицар. Речено сторено! Започнахме някъде в късния следобед и приключихме към полунощ, когато кръчмите вече затваряха. В опияняващия маратон от горния край на „Нерудова“ и „При двете слънца“ /апропо, домът, в който е живял големият поет и писател Ян Неруда, на когото е наречена и улицата/ успях да стигна жив и здрав и до долния ѝ край, за да изпия последната халба в „При котарак“. С оперетна походка, кискайки се безпричинно, ние, двамата маратонци, тръгнахме да се прибираме през Карлов мост. Някъде по средата, моят бирен кръстник Станда Книжек /Станада от Станислав – виждате ли, и до днес си спомням името му!/ предложи да се освободим от останалото в нас пиво като го подарим на Вълтава. На пияна глава акъл много не ѝ трябва. И пак – речено, сторено. Изправих се гордо върху парапета, дръпнах, олюлявайки се, ципа на дънките и веселата жълта струйка се понесе към тъмните води под мен. Как не съм я последвал и сам не съм полетял надолу, един Бог знае, сигурно защото той, казват, пазел лудите и пияните. Навярно така, със златист подпис върху гръбнака на неговата река, съм се свързал завинаги, в добро и зло, с любимия град. И пак само Бог знае – може пък тъкмо тази моя детинщина да е била моето магическо заклинание да му се отдам завинаги? Защо не, та нали едно от многото му имена е и Прага магическа? Това, разбира се, трябва да е било само мое, лично вричане. Не се и опитвам да го превърна в легенда и традиция.. Не ща и да си помисля, че някой от вас, господа /слава Богу, дамите нямат шанс, макар че какви ли не се срещат днес и сред тях!/, ще тръгне да стори същото. Моля ви, недейте, заклевам ви! Ще вземе някой да цопне във Вълтава, да загине млад и зелен, та да ми тежи после на съвестта. А не, моля ви, това не! Измислете си свое заклинание. Та така...

Васил Самоковлиев

Етрополски манастир „Света Троица“

Светата обител се намира в северното подножие на старопланинския Черни връх в Златишко-Тетевенската планина (Централна Стара планина), само на 5 км от град Етрополе и на 90 км от столицата София. Сред местното население манастирът е известен с името си „Варовитец“ заради богатата на варовик местност.

ОСНОВАВАНЕ НА МАНАСТИРА

Според преданието известно време по тези места е живял Свети Йоан Рилски. След като той се установява в планината Рила, местното население приело мястото за свято и положило основите на манастира. Първите монаси дават сегашното православно име на светата обител. Смята се, че това е станало около 1158 г., както гласи надписът на плочата, намерена под развалините на старата църква в средата на XIX в. от тогавашния игумен Хрисант. За съжаление не са останали никакви сведения за историята на манастира по време на Втората българска държава и първите няколко столетия от османското робство.

ВАРОВИТЕЦКА КАЛИГРАФСКО-ХУДОЖЕСТВЕНА ШКОЛА

Възобновяването на манастира най-вероятно е станало в края на XVI в., защото от тогава датира най-старата запазена икона (1598), изобразяваща старозаветната троица, и е дело на даскал Недялко от Ловеч. През 1616 г., по време на игумена Захарий, йеромонах Даниил Етрополски поставя началото на Варовитецката калиграфско-художествена школа – най-голямото духовно средище на север от Стара планина. Смятан за най-талантливия и продуктивен книжовник, той се установява за постоянно в светата обител и в продължение на 20 години (1620–1640) преписва ръкописи и редица

богослужбени книги по поръчка на местни българи.

По това време в манастира работят около 30 книжовници калиграфи, сред които йеромонах Рафаил, Василий Софиянец, монасите Калиник, Никита и др. Те въвеждат свои правописни и езикови правила, свой художествен стил при украсата на отделните ръкописи. Монасите не само преписват библейски и богослужбени книги и съставят сборници за нуждите на светата обител, но ги разпространяват и в други духовни средища. Част от ръкописите попадат даже в някои от светогорските манастири, където се съхраняват и до днес. Ръкописните книги са били особено ценни заради богатата си украса и оригиналния стил на буквите, наподобяващи бисери. Те са били подвързвани с кожа и поставяни в сребърни рамки. Освен това, в манастира се създава и богата за времето си библиотека; по това време там е имало и килийно училище. В манастира е работело и иконописно ателие, в което се създават икони с ликовите на редица български светци – Йоан Рилски, Йоаким Осоговски, Иларион Мъгленски и др. От това време датират и иконите „Христос Пантократор“, „Йоан Кръстител“, „Света Богородица“. В момента те се съхраняват в Националната художествена галерия.

МАНАСТИРЪТ ПО ВРЕМЕ НА ВЪЗРАЖДАНЕТО

В началото на XIX в. започва обновяване на светата обител. През 30-те години са издигнати жилищните сгради, които обикалят черквата и оформят обширен двор. През 1858 г. е построена новата манастирска църква от брациговския майстор Иван Боянин. Тя представлява внушителна каменна сграда с пет купола. Изписването на храма започва чак през 1896 г. и завършва през 1907.

По време на Българското възраждане светата обител служи за убежище на Васил Левски. Една от килиите е превърната в своеобразен малък музей, в който могат да се видят не само вещи на Апостола на свободата, окачени по стените, но и скривалището му, дело на местния революционер Вълко Топалски.

МАНАСТИРЪТ ДНЕС

Манастирът е разположен сред много живописна местност – от него тръгват няколко туристически пътеки; наблизо се намира и красивият водопад „Варовитец“.

В манастира се пазят и мощите на братята лечители Св. Св. Козма и Дамян. Патронният празник на светата обител е Петдесетница. Преди две години, през май 2010 г., в Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ беше открита изложбата „Етрополска книжовна и калиграфско-художествена школа от XVII в.“

д-р Красимира Мархолева

БЪЛГАРИЯ ПОПАДНА ЗА ПЪРВИ ПЪТ В ПЪТЕВОДИТЕЛЯ ЗА ТУРИСТИЧЕСКИ ОБИКОЛКИ НА СПИСАНИЕ „НESHЪНЪЛ ДЖИОГРАФИК“ „50 TOURS OF A LIFETIME“;

препоръчващ 50 туристически дестинации, които трябва да посетим. Обиколката на България се нарича „Културният разкош на България: Изкуство, вино и традиции“ и продължава 12 дни. По време на пътешествието гостите на страната се запознават подробно с културното наследство на България от епохата на траките до днес. Сред българските забележителности се открояват Рилският манастир и Боянската черква, Дунавското крайбрежие, Черноморският бряг, Казанлъшката тракийска гробница, както и най-старите неолитни жилища в Европа, изградени 6000 години пр. Хр. В раздела за Европа родината ни е представена като „Земята на Дионисий и Орфей“. За първи път National Geographic Traveler включва малка европейска страна в топ 50 за културен туризъм.

ОСМАТА СВЕТОВНА СРЕЩА НА БЪЛГАРСКИТЕ МЕДИИ ЩЕ СЕ СЪСТОИ ОТ 16 ДО 20 МАЙ В БУКУРЕЩ. ТЕМАТА НА СРЕЩАТА ТАЗИ ГОДИНА Е „МЕДИИТЕ – МЕЖДУ ГЛОБАЛНОТО И РЕГИОНАЛНОТО“;

Осмата среща на българските медии насочва вниманието към една от най-старите общности на българи по света – българите, живеещи в областта Банат. Инициатори и организатори на Световните срещи на българските медии са Българската телеграфна агенция и Асоциацията на българските медии по света.

БЪЛГАРИЯ Е НА 78 МЯСТО (ЗАЕДНО С УНГАРИЯ) В КАТЕГОРИЯТА ЧАСТИЧНО СВОБОДНИ МЕДИИ

според годишен индекс 2012 за свободата на медиите на Freedom House. Индексът показва степента на свобода на основата на: правната среда (нормативните актове и как се прилагат), политическите влияния и зависимости (цензура); наличието на икономически фактори и ограничения (структура, прозрачност и концентрация на собствеността на медиите и на производствени-

те разходи; поръчково и платено съдържание и др.) Според индекса миналата година България е била на 76-то място. Родината ни е била в категорията държави със свободни медии през периода 1999–2002. Свободата на медиите в България не се влияе позитивно от влизането на България в ЕС.

ЧЕХИЯ ПОДКРЕПЯ ПРИЕМАНЕТО НА БЪЛГАРИЯ В ШЕНГЕНСКАТА ЗОНА, ЗАЯВИ ЧЕШКИЯТ ПРЕЗИДЕНТ ВАЦЛАВ КЛАУС ПО ВРЕМЕ НА РАБОТНОТО СИ ПОСЕЩЕНИЕ В БЪЛГАРИЯ.

То се осъществи по покана на президента Росен Плевнелиев на 27 март. След срещата си с президента Плевнелиев, Клаус определи позицията на Холандия за членството ни в Шенгенското пространство като „подценяване“. „България и Чехия се обърнаха на Запад след падането на комунизма, което се оказа не най-доброто решение“, констатира още чешкият президент.

БЪЛГАРИЯ Е В ТОП 10 НА НАЙ-НЕЩАСТНИТЕ ДЪРЖАВИ В СВЕТА СПОРЕД ДОКЛАДА WORLD HAPPINESS REPORT, ОБХВАЩАЩ 156 ДЪРЖАВИ

и осъществен от базирания в САЩ Earth Institute. Авторите са събрали данни от няколко световни социологически и икономически проучвания, както и информация от национални и международни анкети като докладът обхваща периода между 2005 г. и 2011 г. България е на 147-о място сред 156 държави. След нея са Конго, Танзания, Хаити, Коморските острови, Бурунди, Сиера Леоне, Централната африканска република, Бенин и Того. Най-щастливите държави са: Дания, Финландия, Норвегия, Холандия, Канада, Швейцария, Швеция, Нова Зеландия, Австралия, Ирландия. Най-

нещастните държави са и сред най-бедните. Хората в четирите най-щастливи страни имат доходи до 40 пъти по-високи от тези в най-нещастните, посочва докладът. Скандинавците живеят средно с 28 години по-дълго от гражданите на „нещастните“ страни.

11 ОТ 15-ТЕ МИТРОПОЛИТИ ОТ СВЕТИЯ СИНОД НА БЪЛГАРСКАТА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА СА БИЛИ СЪТРУДНИЦИ НА ДЪРЖАВНА СИГУРНОСТ.

Това разкри Комисията по досиетата през януари. Тя публикува и имената на агентите с мюсюлманско вероизповедание и на Католическата църква в България.

700 000 ДУШИ В РАБОТОСПОСОБНА ВЪЗРАСТ СА НАПУСНАЛИ БЪЛГАРИЯ ОТ 1989 Г. ДОСЕГА.

От тях 75% имат висше образование. 50 000 български деца и млади хора учат в чужбина, а вероятността да се върнат у нас е малка. Тази статистика посочи заместник-председателят на Българската стопанска камара (БСК) Камен Колев през април по време на седмото заседание на Съвета за обществени консултации към Комисията по европейските въпроси и контрол на европейските фондове при Народното събрание.

СЪГЛАСНО ДАННИ ОТ МВНР И НСИ ЗА 2011 Г., ЦИТИРАНИ ОТ ОБЩЕСТВЕНИ СЪВЕТИ НА БЪЛГАРИТЕ В ЧУЖБИНА – WWW.GLOBALBULGARIA.ORG И БЪЛГАРСКИ МЕДИЕН ПОРТАЛ WWW.EUROCHICAGO.COM, БЪЛГАРИТЕ В ЧУЖБИНА СА 2 018 792 ДУШИ.

Според данните за 2011 г., получени от МВНИ по ЗДОИ по преценка на българските дипломатически представителства, в Чехия живеят едва 3206 българи. Тези данни са неточни, защото според Министерството на вътрешните работи на Чехия към 30.11.2011 г. на територията на Чехия са регистрирани общо 7 387 български граждани. От тях 3 190 души са с постоянна местожителство, а 4 197 са с друг вид местожителство. При това статистиката не включва хората с български произход, които са чешки граждани.

КОСТА ЦОНЕВ

На 25 януари на 82-годишна възраст почина големият български актьор Коста Цонев.

Коста Димитров Цонев е роден на 10 юни 1929 г. Завършил е ВИ-

ТИЗ „Кръстьо Сарафов“, специалност актьорско майсторство. Участва в десетки театрални постановки, в игрални и телевизионни филми. Става много популярен като българския таен агент Емил Боев по книгите на Богомил Райнов. Незабравим остава като Дон Кихот в телевизионния театър „Човекът от Ла Манча“. Работил е като актьор в Младежкия театър и в театър „София“. Играл е Витанов в „Когато гръм удари, как ехото заглъхва“ по Яворов. Бил е Ричард Трети в пиесата на Шекспир, Жак – от Шекспировата „Както ви се хареса“. Той е и Арпагон в „Скъперникът“ на Молиер. Безсмислено е да бъдат изброявани, защото ролите му са над 1000.

Участва във филмите „Тайфуни с нежни имена“, „Умирай само в краен случай“, „Сватбите на Йоан Асен“, „Няма нищо по-хубаво от лошото време“, както и в „Бъди щастлива, Ани“, „Басейнът“, тв сериалът „Дом за нашите деца“. През 2001 г. е депутат от НДСВ в 39-ото народно събрание. През 2005 г. отново е избран за депутат от същата политическа партия.

Издан е мемоарната книга „Дон Кихот от Красно село“. Носител е на наградите „Златен век“, „Икар“ и „Аскеер 2011“ за цялостно творчество.

ГЕОРГИ ЧЕРКЕЛОВ

На 19 февруари ни напусна горемият български актьор Георги Черкелов. Той е роден на 25 юни 1930 г. в град

Хасково. След като учи 3 години право в Софийския университет, се превърля да учи актьорско майсторство и режисура. Завършва ВИТИЗ „Кръстьо Сарафов“ през 1956 г. Първоначално е артист във Врачанския театър. Играл е също така и на сцените на Младежкия, Сатиричния и Народния театри. От 1985 до 1990 г. е директор

на Плевенския драматичен театър, след което се завръща отново в Народния. Дебютът му в киното е през 1961 година. Голямата му популярност се дължи най-вече на ролята на Богдан Велински от сериала „На всеки километър“, където играе събирателен образ на Никола Гешев – шеф на отделение „Борба с комунизма“ в страната до 1944 г. Черкелов създава около 70 роли в киното – в „Цар и Генерал“, „Юлия Вревская“, „Хан Аспарух“, „Господин Никой“, „Сватбите на Йоан Асен“, „Допълнение към закона за защита на държавата“, „Зарево над Драва“, „Иван Кондарев“, „Князът“, „Бронзовият ключ“. За 50 години Черкелов е създал и над 100 роли в театъра. Той е пресъздал най-много централни герои в Шекспирови пиеси. През последните двадесет години живее в луковитското село Ъглен, където пише книгата „Разкази и имейли“. През юли 2011 г. участва в благотворителния спектакъл на ансамбъл „Българе“, „Това е България“, който събра средства за строящия се храм „Св. Прокопий Варненски“. Георги Черкелов е награден с „Аскеер“ за цялостно творчество (2009), „Златен век“ на Министерството на културата (2006) и с най-престижния български орден „Стара планина“ (2001).

НАУМ ШОПОВ

На 8 април 2012 г. след дълго боледуване си отиде заавинаги бележитият български актьор Наум Шопов.

Той е роден е на

27 юли 1930 година в Стара Загора, в семейство на бежанци от Смърдеш, Костурско. Шопов е син на известната българска актриса от Стара Загора Мара Шопова. За пръв път излиза на театрална сцена на 3-годишна възраст. Съпругата му Невена Симеонова, синът му Христо Шопов и дъщеря му Лиза Шопова също са артисти. Работил е с най-изтъкнатите български режисьори като Крикор Азарян, Леон Даниел, Иван Добчев.

Най-известните му роли в киното са от „Крадецът на праскови“, „Цар и генерал“, „Вилна зона“, „По следите на безследно изчезналите“, „Топло“, „Инспекторът и нощта“ и много други. Играе в Народния театър „Иван Вазов“. През 2007 г. получава награда за

цялостно творчество на фестивала „Златен витяз“ в Москва. Участва в десетки филми и театрални постановки. От най-известните филми, в които се е снимал, са „Иконоста сът“, „Цар и генерал“, „Вилна зона“, „Няма нищо по-хубаво от лошото време“, „Инспекторът и нощта“, „Крадецът на праскови“, „Граница“, сериалът „Капитан Петко Войвода“ и др.

ХАЧО БОЯДЖИЕВ

На 23 април 2012 година в София внезапно почина най-известният български телевизионен режисьор Хачо Бояджиев.

Той е роден на 20 януари 1932 г. в Нови пазар с рождено име Хачадур Крикор Бояджиев. Завършва театрална режисура ВИТИЗ през 1958. В Англия защитава докторат по кино- и ТВ режисура. Известен като дългогодишен режисьор на празничните новогодишни програми за Българската национална телевизия, с телевизионната постановка на класическата пиеса „Криворазбраната цивилизация“ от Добри Войников, с редица мюзикъли и постановки на Телевизионния театър. Директор на БНТ в периода 1993–1995 г. В последните години, до смъртта си, режисира предаването „Полет над нощта“, излъчващо се всеки петък срещу събота по БНТ 1, БНТ Свят и Военен телевизионен канал.

САВА ХАШЪМОВ

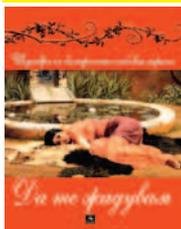
На 11 януари 2012 година в София почина известният български актьор Сава Хашъмов. Хашъмов е роден на 4 март 1940 г.

в Плевен. Завършва ВИТИЗ „Кръстьо Сарафов“ в класа на проф. Стефан Сърчаджиев и Методи Андонов през 1963 г. Работи в Бургаския театър през 1963–1964 г., а от 1964 г. – в Народния театър „Иван Вазов“. Там изпълнява над 100 роли за 43 сезона. Секретар на Съюза на артистите в България през 1977–1989 г. Снимал се е и във филмите „Под игото“, „Мъже“, „Бягаща по вълните“, „Един наивник на средна възраст“, „Легенда за Паисий“ и др.

Луксозни издания с твърда подвързия и цветни илюстрации

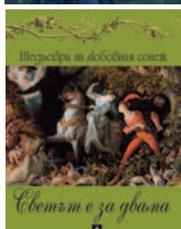
Книги от съвременни български автори

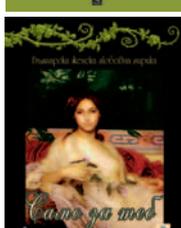
ДА ТЕ ЖАДУВАМ
антология на българската любовна лирика
+ CD с популярни песни като „Незабрава“, „Горчиво вино“, „Иване, Иване“ и др.

ОБИЧАМ ТЕ
антология на световната любовна лирика
+ CD с популярни любовни песни на Ваня Костова, „Шик“, братя Аргирови, „Тоника“, Веселин Маринов и др.

СВЕТЪТ Е ЗА ДВАМА
антология на световния любовен сонет
+ CD с популярни любовни песни на Орлин Горанов, Богдана Карадочева, Тони Димитрова и др. Вижте как Данте обезсмъртява в сонети своята Беатриче, Петрарка – своята Лаура, а Шекспир – тайнствената смугла лейди. 128 сонета на прочути поети от цял свят. **220 Кћ.**

САМО ЗА ТЕБ
антология на българската женска любовна лирика
+ CD с популярни любовни песни на „Мери Бойс Бенд“, Нели Рангелова, Силвия Кацарова и др. Стихове на Дора Габе, Елисавета Багряна, Станка Пенчева, Блага Димитрова, Маргарита Петкова, Петя Дубарова, Надежда Захаријева, Ваня Петкова, Камелия Кондова и др. **220 Кћ.**

НЕ БОЙ СЕ И ЕЛА
Яворов/ Дора Габе/ Мина Тодорова/ Лора Каравелова
Освен любовните шедьоври на поета, книгата представя интимните му истории, като те са разказани не от някой друг, а от самите участници в тези любовни драми: Яворов и жените в неговия живот. Новото в книгата е, че разкрива историята на любовта на Яворов с Дора Габе. **190 Кћ.**

И СЕНКИТЕ НИ ТИХО ЩЕ СЕ СЛЕЯТ
Пенчо Славейков/ Мара Белчева
Мара Белчева е истинска икона на своето време. 23-годишна е, когато остава вдовица. В нея е влюбен самият княз Фердинанд, но тя избира поета Пенчо Славейков. Любовта им, драматична и неповторима, е документирана в стихове, писма и спомени, събрани в тази книга. **160 Кћ.**

АЗ ИСКАМ ДА ТЕ ПОМНЯ ВСЕ ТАКА
Димчо Дебелянов
Вечни стихове и непознати писма, адресирани до жените, които е обичал поетът и които са вдъхновили неувяхащите му творби. Сред неговите музи са красавици, които изповядват неговите мечти, има и актриса, която след това прави световна кариера в нямото кино. **190 Кћ.**

ЯСНОВИДСТВО
д-р Игнат Игнатов
Кои са феномените на ясновидството? Предсказания на Нострадамус и Ванга, които се сбъдват сега. Изключителни попадения на български ясновидци. За всичко това разказва в документалната си книга известният български учен. **120 Кћ.**

ЧЕТВЪРТНИЯТ АРТЕФАКТ
Константин Старчев
Космополит, учен и мореплавател, авторът замесва в интригуващ сюжет Древния Египет и съвременността, търсенето на артефакти и разкриването на исторически загадки. Едно завещание отпреди 5 хилядолетия изплува пред нас с цялото си величие. **120 Кћ.**

КРЪВ
Александрина Железова
„Кръв“ е първият български роман в традицията на „Здрач“ и „Дневниците на вампира“. След тежка автомобилна катастрофа животът на едно момиче се обръща с главата надолу. Тя има кошмари, които се оказват поглед в бъдещето. Срещата ѝ със загадъчен млад мъж ще ѝ помогне да проумее дарбата си. **140 Кћ.**

НЕОГРАНИЧЕН ДОСТЪП
Емил Минчев
Роман за интернет-поколението и края на детството. Книга за опасностите пред днешните тийнейджъри, за нещата, които са част от живота им – интернет, насилието, наркотиците, алкохолът... Романът е под формата на дневник на 15-годишно момче - в училище, в интернет, навън... А то е шокиращо. **100 Кћ.**

СЕКЪТ И СОФИЯ
София Х.
Модерен женски роман, българският отговор на „Секът и градът“. Роман-изповед за живота на една млада жена, търсеща мястото си в столицата. Самата тя се казва София. Лута се между мъже и мечти, не е „отчаяна съпруга“, просто защото никога не се е омъжвала, но иска да получи и изживее своето парче щастие на всяка цена. **120 Кћ.**

СЕКЪТ И СОФИЯ: ВГ МАЦКИ
София Х.
Три години по-късно Софи е постигнала българската мечта – да работи и живее в чужбина, в сигурния, подреден и бляскав свят на една богата страна като Швейцария. Но дали това е нейният свят? Разочарованието ѝ кара да приеме предложението да оглави офиса на голяма автомобилна компания в България. **150 Кћ.**

ЗА ТОВА ЛИ БЕШЕ ВСИЧКО
Евтим Евтимов
Роман за доброто и злото, за съдбата на човека в хода на историята, за предателствата, които хората правят спрямо близките си и спрямо себе си, за компромисите, с цената на които се купува кариера, за излъганите мечти и идеали, за кръговрата на времето и живота... **100 Кћ.**

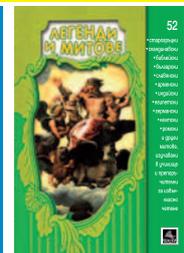

Книги за деца

ТОРБА ПРИКАЗКИ
Шарл Перо, Братя Грим, Андерсен, В. Хауф, Пушкин, Оскар Уайлд, български народни приказки. **90 Кћ.**

ТОРБА БАСНИ
Басни на Езоп, Лафонтен, Крилов, Лесинг и Петко Славейков, адаптирани за деца. **90 Кћ.**

ЛЕГЕНДИ И МИТОВЕ
Старогръцки, скандинавски, библейски, български, славянски, индийски, египетски, германски... **80 Кћ.**

ПРИНЦЪТ НА РОЗИТЕ
Вълшебни приказки от Оскар Уайлд и майка му – лейди Уайлд, Брам Стокър, Уилям Лармини и др. **100 Кћ.**

Diama s.r.o., výhradní dovozce špičkových bulharských vín a zelenin

